

UNIVERZA V LJUBLANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Peter Kolenko

Vojna proti drogam na primeru Afganistana in Kolumbije. Uspeh ali neuspeh?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Peter Kolenko

Mentorica: doc. dr. Cirila Toplak

Vojna proti drogam na primeru Afganistana in Kolumbije. Uspeh ali neuspeh?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Vojna proti drogam na primeru Afganistana in Kolumbije. Uspeh ali neuspeh?

Diplomsko delo obravnava stoletno mednarodno regulacijo drog, ki temelji na prohibiciji. Že od vsega začetka imajo ZDA dominantno vlogo pri mednarodnih politikah do drog. Konec šestdesetih začnejo vojno proti drogam, ki pomeni vpeljevanje politik do drog v zunanje politike ZDA, pri čemer se poslužujejo diplomatskih, ekonomskih ali pa vojaških ukrepov. V diplomski nalogi na primeru Afganistana in Kolumbije raziskujem vzroke za proizvodnjo drog in posledice proizvodnje ter trgovine z njimi za obe državi in širše območje. Nadalje ugotavljam, ali so ameriški ukrepi v vojni proti drogam uspešni, ali jim je uspelo omejiti proizvodnjo drog v omenjenih državah, in posledično raziskujem vzroke za neuspeh. Študija primera Afganistana in Kolumbije pomaga natančneje razumeti prohibicionistično logiko ter ameriški način vojne proti drogam in bo v pomoč pri vrednotenju mednarodne regulacije drog. Tako bom prišel do zaključka, ki nam bo pokazal, da je vojna proti drogam zelo kompleksna stvar, pri kateri boj proti drogam ni vedno prioritarna skrb, saj imajo ZDA mnogokrat hkrati tudi druge interese, ki so v nasprotju z interesi vojne proti drogam.

Ključne besede: politike do drog, vojna proti drogam, tihotapljenje drog, opij, koka.

War on drugs in Afghanistan and Colombia. Success or failure?

This thesis discusses the prohibitionistic, international drug control regime of a period of a hundred years led by the United States government. In particular, the US-led 'War on Drugs' launched in the late sixties resulted in the introduction of diplomatic, economic and military global drug control measures in its foreign policies. Using case studies of Afghanistan and Colombia, I examine reasons and consequences of trafficking and production on these countries and their wider regions. I further analyse the effectiveness of American initiatives to reduce the drug trade in these countries by proposing a structured framework. This allows for a precise understanding of American prohibitionist logic and actions against narco-trade, and is also applicable in assessing the overall effectiveness of the international drug control regime. Upon highlighting the complexity of the issue of War on Drugs, I conclude that this US-led War has arguably been a facade to further its other interests which are often contrary to its goal of combating the global drug trade.

Key words: drug policy, war on drugs, drug trafficking, opium, coca.

KAZALO

1 UVOD	5
2 METODOLOŠKO-TEORETSKI OKVIR.....	7
2.1 OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA.....	7
2.2 CILJI IN POMEN PROUČEVANJA.....	7
2.3 HIPOTEZE	7
2.4 STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA.....	8
2.5 UPORABLJENA METODOLOGIJA.....	8
3 RAZVOJ REGULACIJE DROG	9
3.1 VOJNA PROTI DROGAM.....	11
3.2 PREDPOGOJI ZA RAZVOJ NELEGALNE TRGOVINE Z DROGAMI.....	13
4 KOLUMBIJA.....	15
4.1 TRGOVINA Z DROGO.....	15
4.2 KORUPCIJA	16
4.3 TERORIZEM	17
4.4 DESTABILIZACIJA REGIJE	18
4.5 AMERIŠKA VOJNA PROTI DROGAM V KOLUMBIJI	21
5 AFGANISTAN	26
5.1 TRGOVINA Z DROGO.....	26
5.2 KORUPCIJA	27
5.3 TERORIZEM	28
5.4 DESTABILIZACIJA REGIJE	29
5.5 AMERIŠKA VOJNA PROTI DROGAM V AFGANISTANU.....	31
6 STOLETNA REGULACIJA DROG	36
7 SKLEPNI DEL.....	43
8 LITERATURA.....	46

1 UVOD

Mednarodni nadzor in regulacija drog segata dobrih sto let nazaj do konference v Šanghaju (leta 1909). Že od takrat v teh politikah prevladujejo interesi Združenih držav Amerike¹ in na njih temeljijo tudi politike ter ureditve v povezavi z drogami v okviru Združenih narodov. Za razliko od ostalih javnih politik, ki temeljijo na vrednotenju politik s stroški in koristmi, politike v vojni proti drogami temeljijo na ideoloških predpostavkah in ekonomskih interesih, ki vplivajo na odločitve vlad v zvezi s trgovino z drogami.

ZDA tudi same vodijo »vojno proti drogami«. V njej se poslužujejo diplomatskih, ekonomskih in vojaških ukrepov proti trgovini z drogami. Vendar se zdi, da problemi, povezani z drogami, skozi leta postajajo večji, saj je proizvodnja drog stabilna ali tudi raste, število držav, povezanih s trgovino z drogo ali pa kot tranzitnih poti, pa tudi narašča. Pri tem lahko navedem poročilo² Evropske komisije, da so organi pregona samo v Evropski uniji leta 2010 zaznali rekordno število novih drog, kar 41. Gre za substance, proizvedene na osnovi rastlin, derivate že uveljavljenih drog ali t. i. dizajnerske droge. Tudi te substance, poleg ostalih »tradicionalnih« drog, predstavljajo vedno večji globalni problem.

V diplomskem delu bom pod drobnogled vzel proizvodnjo in trgovino z dvema tradicionalnima drogama, s kokainom ter heroinom. Proizvodnja teh drog je povezana predvsem z Afganistanom in s Kolumbijo, ki sta največji državi proizvajalki. Kolumbija proizvede okrog 70 % kokaina, Afganistan pa več kot 80 % svetovne proizvodnje heroina. Nelegalna industrija z drogami ima velike posledice za posameznike in tudi za države. Povečevanje povpraševanja in ponudbe drog spremljajo korupcija, nasilni konflikti, degradacija okolja, širjenje virusa HIV itd. Na primeru obeh držav bom proučil ameriški način vojne proti drogami in posledice, ki jih ta prinaša, ter posledično prohibicionistično logiko, ki vlada nasploh.

Proučevanje različnih dejavnikov pri trgovini z drogo je zanimivo, ker gre za zelo zapleteno področje, kjer se srečujejo številni interesi, pa naj gre za kmete – pridelovalce, ulične preprodajalce, oborožene skupine, upornike ali države. Ti interesi so zelo prilagodljivi, saj lahko vpletene strani v različnih obdobjih delujejo drugače. Tako so npr. talibani prepovedali

¹ V nadaljevanju ZDA.

² European Commission to strengthen rules to fight dangerous new synthetic drugs.

proizvodnjo opija, kasneje pa jo vzpodbujali, po drugi strani pa so tudi politike in interesi ZDA v vojni proti drogami prilagodljivi, saj lahko vojna proti drogami postane vojna proti terorizmu in obratno. Vsi ti različni dejavniki prispevajo k težavam, ki jih mednarodna skupnost ni sposobna rešiti, in se oklepa prohibicionističnih politik, ki jih zagovarjajo ZDA. Teoretično bi lahko legalizacija prinesla nekatere učinke, za katere se zavzemajo ZDA: prišlo bi do zmanjšanja kriminala in nasilja, povezanega z drogami, države bi lahko cene postavile tako nizko, da bi postal organizirani kriminal neprofitabilen za trgovce z drogo. To bi vplivalo tudi na mednarodni terorizem, ki se delno napaja iz profitov od proizvodnje drog, kar bi pomenilo zmanjšanje grožnje za nacionalno varnost ZDA. Po sto letih je v politikah proti drogami počasi začelo prihajati do nekaterih manjših sprememb, vendar nič ne kaže, da bi kmalu prišlo do velikih sprememb na mednarodni ravni.

2 METODOLOŠKO-TEORETSKI OKVIR

2.1 OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA

V diplomskem delu bom proučeval stoletno regulacijo drog in z njo povezano ameriško vojno proti drogam. Na primeru Afganistana in Kolumbije bom proučeval vlogo ter postopke, ki se jih poslužujejo ZDA v tej vojni proti drogam, in posledice, ki jih le-ta povzroča za omenjeni državi ter za širše območje. Prav tako pa bom raziskal ostale kontekste, povezane z vojno proti drogam.

2.2 CILJI IN POMEN PROUČEVANJA

Cilj diplomske naloge je ovrednotenje mednarodne regulacije drog in ugotovitev posledic, ki jih takšna prohibicionistična logika prinaša za obe državi, največji proizvajalki drog, Afganistan in Kolumbijo. Cilj je tudi proučevanje dejavnikov, ki bi lahko razjasnili interese ameriške vojne proti drogam, ter se podrobneje seznaniti z načini, s katerimi se ZDA spoprijemajo s problemom trgovine z drogami. Nadalje je cilj ugotoviti, kakšni so rezultati ameriške vojne proti drogam 40 let po začetku le-te, in ugotoviti, ali je obstoječa mednarodna regulacija drog ustrezna.

2.3 HIPOTEZE

Pri proučevanju mi bodo v oporo štiri hipoteze, ki bodo usmerjale raziskovanje in pomagale pojasniti vzroke ter posledice prohibicionistične regulacije drog in ameriške vojne proti njim. Najprej bom obravnaval vzroke in posledice proizvodnje drog v Afganistanu in Kolumbiji. Proučil bom tudi ameriški način in rezultate vojne proti drogam v omenjenih državah ter dosežke stoletne mednarodne regulacije drog nasploh. Ugotovitve iz teoretičnega dela mi bodo pomagale preverjati četrto hipotezo o ciljih ameriške politike v vojni proti drogam.

Hipoteza 1: Odvisnost Afganistana in Kolumbije od trgovine z drogo povzroča destabilizacijo omenjenih držav ter širšega območja in predstavlja globalno nevarnost.

Hipoteza 2: Proizvodnje mamil v obeh državah ni mogoče omejiti oz. ustaviti na način, ki se ga poslužujejo ZDA, saj ta povzroča še večji odpor pri lokalnem prebivalstvu, ker mu jemlje vir dohodka in mu ga ne nadomesti.

Hipoteza 3: Stoletna regulacija drog se je izkazala za neustrezno.

Hipoteza 4: Cilj ameriške politike vojne proti drogam ni zmaga v tej vojni, ampak je to nadzor nad trgovino in širjenje političnega vpliva v obeh državah.

2.4 STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA

Diplomsko delo se deli na dva sklopa, ki se dopolnjujeta in si sledita v logičnem zaporedju. Prvi sklop je študija primera Afganistana in Kolumbije ter obravnava vzroke za proizvodnjo drog in posledice, ki jih tako razsežna proizvodnja drog prinaša. Hkrati v drugem sklopu obravnavam ameriško vojno proti drogam v obeh državah in njene rezultate ter posledično vzroke za neuspehe. Naslednji sklop se navezuje na uvodni del in obravnava mednarodno regulacijo drog ter stanje na črnem trgu z drogami po sto letih regulacije. Tukaj so tudi nakazane možne prihodnje ureditve področja drog v primeru sprememb. V zadnjem, sklepnem delu sledi primerjalna analiza ugotovitev iz študije primera, v povezavi s sklopom o regulaciji drog, in posledično ugotavljanje ciljev ameriške politike vojne proti drogam. Tukaj bom tudi zaključil analizo s potrditvijo ali z zavrnitvijo hipotez.

2.5 UPORABLJENA METODOLOGIJA

Pri diplomski nalogi bom uporabil različne metode. Pristop k nalogi je toreičen.

Uporabil bom klasične družboslovne metode: analizo primarnih in sekundarnih virov, zgodovinsko analizo in komparativno metodo. Z metodo analize primarnih virov bom analiziral uradne vire, z metodo analize sekundarnih virov pa bom analiziral strokovne članke in knjige ter strokovne revije. Z zgodovinsko metodo bom analiziral zgodovino vojne proti drogam in zgodovinski razvoj proizvodnje kokaina oz. heroina v Afganistanu in Kolumbiji. S komparativno metodo pa bom na koncu primerjal rezultate raziskovanja in skušal ugotoviti

podrobnosti oz. razlike pri ameriškem pristopu do problema drog v obeh državah ter posledice, ki jih takšen pristop prinaša.

3 RAZVOJ REGULACIJE DROG

Droge, kot so kanabis, kokain in opij, se uporabljajo v ceremonialne, zdravstvene ter rekreacijske namene že tisočletja. Pred splošno razširjeno prohibicijo je največji razvoj na področju drog pomenilo britansko spodbujanje uporabe opija na Kitajskem zaradi British East India Company, ki je nadzirala področja pridelovanja opija v Indiji in imela dominantno pozicijo pri prodaji indijskega opija na Kitajsko. Dobički od trgovine z opijem so pomagali vzdrževati britanski nadzor nad Indijo in ohranjali ravnotežje med izvozom in uvozom s Kitajske. (Bowmaker in Thornton 2008, 54–55)

East India Company je prinesla opij v Veliko Britanijo, medtem ko so kitajski imigranti navado kajenja opija uvozili v ZDA. To je izzvalo lokalne oblasti, da so začele to področje v drugi polovici devetnajstega in prvi polovici dvajsetega stoletja regulirati. Kitajska trgovina z opijem je bila v žarišču mednarodne opijske komisije, ki se je sestala leta 1909 v Šanghaju na Kitajskem. ZDA so spodbudile komisijo, da je vpeljala prohibicionistično politiko do tega vprašanja, in ta politika je zaznamovala vse naslednje mednarodne konference. (Bowmaker in Thornton 2008, 55)

Konferenca v Šanghaju je bila prvi pomemben korak ZDA na oder mednarodne diplomacije. Skozi to iniciativo so ZDA prišle do tega, da določajo in oblikujejo problem drog ter reakcije nanj. Pozicija, ki se je ZDA, kot država porabnica drog, držijo še danes, je, da je potrebno trgovino z nevarnimi drogami eliminirati in da je potrebno dobavo drog ustaviti pri izviru. Tudi stoletje kasneje je to končni cilj njihove politike nadzora nad drogami. Koraki ZDA za nadzor in regulacijo drog so bili revolucionarni, če upoštevamo prodornost uporabe drog in močne komercialne interese za vzdrževanje neovirane trgovine. Iniciativa ZDA je bila prav tako v nasprotju z 2000 let dolgo zgodovino kulture, proizvodnje, trgovine in uporabe drog. (Buxton 2010, 62) Takšna pozicija ZDA – z zahtevo po popolni odstranitvi drog – naj bi po avtorju McAllistru »zahtevala malo žrtvovanja s strani Američanov, medtem ko bi od drugih zahtevala fundamentalne socialne in institucionalne spremembe« (McAllister v Buxton

2010, 68), kar pomeni, da je šlo pri vsem tem za politični boj, saj je po Lukšiču »droga nosilec političnega razmerja. Skoznjo poteka politični boj, ki jo konstituira. Droga angažira politično voljo za boj proti njej, kar pomeni boj proti ljudem, ki so z njo povezani, ali za njeno afirmacijo. S politiko do drog se krepi določene vrednote, določene institucije, določene vzorce obnašanja in s tem določeno politično kulturo.« (Lukšič 1995, 820)

Prva opijska konferenca se je zgodila v Den Hagu na Nizozemskem leta 1911, kjer je srečanje zaznamoval močan pritisk ZDA, da se uvede močna prohibicionistična politika, čeprav ZDA takšnih zakonov doma niso imele. Druge države pa so skušale zavarovati svoje interese pri proizvodnji in trgovini z opijem.

Druga opijska konferenca se je zgodila na predvečer prve svetovne vojne, prav tako v Den Haagu na Nizozemskem. Rezultat te konference je bil sporazum, ki je obvezoval države podpisnice, da potrdijo in izvajajo zakone, katerih posledica bi bil upad zlorabe drog.

Ta sporazum pomeni temelj za globalno prepoved drog, saj je vsebovan v versajski pogodbi, kot člen 295, kar pomeni, da so vse države podpisnice te pogodbe primorane izvrševati vse potrebne postopke proti drogam. (Bowmaker in Thornton 2008, 57)

Leta 1914 so droge v ZDA postale ilegalne po sprejetju Harrisonovega zakona za obdavčitev narkotikov, ki je na prvi pogled videti le kot zakon, ki bi obdavčil te droge. Namen je bila obdavčitev za vse tiste, ki droge niso pridobili preko zdravnika. Nato je vlada ZDA uvedla zakon, da pogojem za legalno pridobitev drog praktično ni bilo mogoče ustreči, kar je pomenilo, da ko so koga aretirali zaradi posedovanja drog, ne da bi plačal davek, je to pomenilo, da je bil aretiran zaradi utaje davkov. Avtor Schaffer dodaja, da se verjetno večina predstavnikov kongresa ni zavedala, da potrjujejo zakon, ki bo kasneje postal znan kot glavni prohibicionistični zakon.

Prepoved je postajala progresivno strožja vse do današnjega dne – z veliko novimi zakoni, ki so zviševali kazni vse od leta 1914. Harrisonov zakon je učinkovito zmanjšal legalno oskrbo z narkotiki za veliko uporabnikov in kar je še pomembneje, bil je temelj za nastanek nezakonite industrije drog. (Drug Library, 2011, 30. julij)

Leta 1920 so v ZDA sprejeli ustavno dopolnilo o prepovedi porabe alkohola, ki so ga promovirali kot najpomembnejšo socialno reformo v zgodovini. Ta prepoved je bila velika polomija v smislu porabe, zdravja, kriminala, nasilja in korupcije. Po veliki depresiji so

Američani spoznali, da je bila prepoved alkohola katastrofa za javne finance, in so ta zakon na začetku leta 1933 tudi ukinili. (Bowmaker in Thornton, 2008)

Leta 1937 so sprejeli t. i. Marijuana tax act, ki je marihuano uvrstil v isto kategorijo drog kot kokain in heroin. Ti prvi primeri zakonodaje so začetek vedno večje kriminalizacije uporabe teh substanc in se osredotočajo na prekinitev dobave skozi prepoved ter kriminalizacijo. (Francis in Mauser 2011, 161)

Po drugi svetovni vojni so ZDA nadaljevale z vpeljavo še ostrejših kaznovalnih zakonov za prekrške, povezane z drogami, in le-te z Narcotics Act Control iz leta 1956 povečale do drakonskih ravni. Leta 1961 so Združeni narodi³ vse prejšnje mednarodne pogodbe združili v United Nations Singles Convention, ki nalaga državam podpisnicam, da lokalne zakone za več kot sto različnih drog uskladijo s to konvencijo. (Bowmaker in Thornton 2008, 59)

3.1 VOJNA PROTI DROGAM

Vojna proti drogam ima začetek v 70-ih letih in je sočasna s porastom uporabe prepovedanih drog, ki se ji da slediti v šestdeseta leta med protestna ter družbeno uporna gibanja. Prav tako se je v tem času uporaba drog premaknila iz domene marginaliziranih državljanov med srednji sloj Američanov, pri tem pa je poraba prepovedanih drog v tem času dosegla višek med hipiji in na splošno v »counterculture« gibanju. Poraba prepovedanih drog je bila v očeh mnogih ameriških administracij glavna socialna bolezen. Vendar pa je v času Nixonove administracije ta problem dosegel dimenzije nacionalne bolezni in je tako uporaba prepovedanih drog postala »državni sovražnik številka ena v ZDA«. (Francis in Mauser 2011, 161–162)

Nixonova administracija je leta 1970 sprejela »Comprehensive Drug Abuse Prevention and Control Act«, ki je združil množico različnih drog, tudi sintetične, kot so amfetamini, barbiturati in psihadeliki. Ta zakon je ločil marihuano od opiatov in kokaina, pri tem pa tudi vidno razširil pooblastila policije za preiskave ter zasege. Posledično je pomenil uvrstitev problema drog na vrh nacionalnega dnevnega reda in začetek ihte pri sprejemanju novih zakonov, usmerjenih v zakonodajo, ki ureja prepovedane droge. Leta 1971 so tudi ZN sprejeli

³ V nadaljevanju ZN.

»Convention on Psychotropic Substances«, v kateri so dodane nove droge, ki v prejšnji konvenciji iz leta 1961 niso bile zajete. (Bowmaker in Thornton 2008, 59)

Nixonova vojna proti drogam je posebej znamenita, saj zaznamuje poglobljanje unilaterizma pri problemu reševanja drog in pomeni širšo vpeljevanje protinarkotičnih politik v zunanje politike ZDA. »Controlled Substances Act« iz časa Nixonove administracije je še vedno podlaga za sodobno ameriško politiko do drog. Leta 1973 so pod Nixonovo administracijo ustanovili tudi Drug Enforcement Agency⁴, ki je sledila zaprtju Federal Bureau of Narcotics (FBN). Novo dojetje vojne proti drogam, kot vprašanja nacionalne varnosti, je legitimiralo neposredne akcije ZDA za odpravo ponudbe drog v drugih državah, začevši z Mehiko, kjer je šlo za poskus iztrebljanja marihuane pod sponzorstvom ZDA. (Buxton 2010, 86–87)

Po ustanovitvi (leta 1972) je imela DEA 2775 zaposlenih, danes se s problemom drog ukvarja ista agencija, ki pa ima leta 2011 9906 zaposlenih in proračun 2,020 milijarde dolarjev. (Drug Enforcement Agency 2011, 27. julij)

Vojno proti drogam je leta 1982 z novim agresivnim pristopom spet zagnal Ronald Reagan. Reaganova administracija je vpeljala veliko novih kaznovalnih zakonov⁵. Ti so zvišali zvezne kazni za vse prekrške, povezane z drogami, in vpeljali obvezno minimalno kazen ter odvzem premoženja brez obsodbe; prav tako pa so uvedli tudi zvezne smrtne kazni za voditelje narko-združb. (Eldridge v Buxton 2010, 87)

Ta zakonodajalni zagon v ZDA se je nadaljeval tudi v devetdeseta in v novo tisočletje z zakonom iz leta 1999, imenovanim »Drug Dealer Liability Act«, ki uvaja civilno odgovornost dilerjev za direktno ali indirektno škodo, ki so jo povzročile droge, ki so jih prodali. Leta 2000 pa je »Protecting our Children from Drugs Act« naložil minimalne obvezne zakonske kazni za dilerje, ki so razpečevali drogo mlajšim od 18 let ali pa so jo razpečevali v okolici šol. Cena tega »trdega« obravnavanja problema drog je velika. Proračun zveznih zaporov se je npr. med letoma 1982 in 2001 povečal za 1350 %, hkrati s tem pa se je povečevalo tudi število zapornikov, zaprtih zaradi z drogami povezanih prekrškov. Ta populacija v zaporih se je povečala iz 1,27 na 2,2 milijona, pri čemer je približno četrtnina zapornikov v ZDA zaprta zaradi drog. (Buxton 2010, 87–88)

⁴ V nadaljevanju DEA.

⁵ Comprehensive Crime Control Act (1984).
Anti-Drug Abuse Act (1986).
Anti-Drug Abuse Amendment Act (1988).
Drug Free Workplace Act (1988).

Iz analize zakonov, ki so si sledili v desetletjih, lahko zaključimo, da je bila velika večina namenjenih zmanjšanju ponudbe, ne pa tudi zmanjšanju povpraševanja. »Zvezni zakoni na področju zmanjšanja povpraševanja (odvrnitev in zdravljenje) so redki v primerjavi s tistimi, ki urejajo zmanjšanje ponudbe.« (Harrison v Francis in Mauser 2011, 162)

S tem je zakonodaja na področju drog nadaljevala z razvojem in recikliranjem zgrešenih politik. To postopno zaostrovanje prohibicije v dvajsetem stoletju se je napajalo v optimizmu, ki pa ni bil podkrepjen z razumom in s spominom. Leta 1998 so se tako ZN zavezali k svetu brez drog do leta 2008, kar pa ni bilo nikoli doseženo. Medtem ko so se ZDA oklepale prohibicije, pa so se kazali nekateri znaki, da bi v ZN, Veliki Britaniji in drugih državah, predvsem v Evropi, lahko v prihodnosti prišlo do omilitve prohibicionističnih zakonov v smeri »nizozemske izkušnje«, kjer je poudarek na preprečevanju škode, ki jo povzročajo droge. (Bowmaker in Thornton 2008, 60)

3.2 PREDPOGOJI ZA RAZVOJ NELEGALNE TRGOVINE Z DROGAMI

Po padcu komunističnega bloka so se zaradi globalizacije zelo razširili svetovni trg, transportni sistemi in medmrežje. Globalizacija na različnih področjih je vodila v povečanje čezmejnih poslov in s pretokom ljudi prinesla nove priložnosti za doseganje bogastva skozi mednarodno trgovino. Prav tako kot cvetijo legalni ekonomski posli na mednarodnem tržišču, so se tudi ilegalne dejavnosti razširile na globalno raven. Organizirani kriminal in tihotapstvo sama po sebi nista nova pojava, pa vendar vzbujata pozornost, da so po letu 1990 kriminalne organizacije uspele vzpostaviti široka omrežja v različnih delih sveta. Razvoj mednarodnega organiziranega kriminala je povezan z rastjo teh trgov. Globalizacija trgov razširja priložnosti za nelegalne posle, predvsem za droge, saj je povpraševanje po njih veliko večje kot na začetku dvajsetega stoletja, ko so začeli uvajati prohibicijo. Najpomembneje pri tem je, da predstavlja problem drog kompleksno vzajemno delovanje med razvitim severom in državami proizvajalkami ter državami na tranzitnih poteh na razvijajočem se jugu. Ekonomsko so droge blago, ki odseva bistvo kapitalističnega ekonomskega sistema – mehanizem trga: če ne bi bilo povpraševanja, ne bi bilo ponudbe. (Fukumi 2008, 3–5)

Thoumi nadalje dodaja, da pri vzrokih za ilegalno dejavnost ne obstaja dejavnik, ki bi bil enkrat v veljavi, njegova posledica pa bi bila vedno ilegalna dejavnost. Pri tem sta potrebna

dva dejavnika: ilegalno povpraševanje in ilegalna ponudba. Oba zahtevata širok razkorak med formalnimi in neformalnimi normami, vsaj v delu družbe. Pri tem pa ilegalna ponudba zahteva še neformalne norme, ki ne upoštevajo negativnih učinkov na druge, in pa toleranco do volje do kriminalnih dejanj za doseg višjega cilja – zmožnosti vzpostavitve nelegalnih omrežij ter povezav in fizična sredstva za proizvodnjo nelegalnih drog. Da države razvijejo ilegalno proizvodnjo drog, morajo imeti vse potrebne predpogoje in še ostale dejavnike, kot so revščina, ekonomske krize ipd. Bolj verjetno je, da bodo posamezniki imeli te spretnosti in da bodo organizirani v državah z zgodovino nasilja. Afganistan in Kolumbija imata dolgo zgodovino nasilja, notranje konflikte in vojne ter prisotnost tihotapcev.

Koko je možno gojiti najmanj v 30 državah, opijski mak v najmanj 90-ih, pa vendar večina držav ne goji teh kultur kljub možnim dobičkom, ki bi jih lahko njihovo gojenje prineslo. Kokain rafinirati iz kokine paste in heroin iz opija je mogoče kjer koli na svetu. Dobiček, naravni viri in razpoložljivost delovne sile ne razložijo visoke koncentracije koke – kokaina in opija – heroina v državah proizvajalkah. Danes proizvedejo v Kolumbiji okrog 70 % svetovne koke in kokaina, v Afganistanu pa več kot 80 % opijskega maka ter heroina. (Thoumi 2010, 195–199)

Ilegalne droge imajo mnoge neposredne učinke, med njimi:

- korupcijo in vpliv na politiko,
- spreminjanje socialnih odnosov do formalnih zakonov ter s tem slabljenje vladavine zakona,
- povečanje pričakovanj do hitrega zaslužka, ki lahko vodi v špekulativne naložbe,
- povečanje kriminalitete in nasilja,
- premik državnega denarja od investicij in socialnih izdatkov v uveljavljanje prava,
- povečanje tveganja za naraščanje lokalne porabe drog,
- okrepitev nekaterih družbenih skupin ter slabitev ostalih.

(Thoumi 2010, 196–200)

4 KOLUMBIJA

4.1 TRGOVINA Z DROGO

Kot mnoge države Latinske Amerike ima tudi Kolumbija širok spekter težav, ki izvirajo iz tega, da je bila država v času kolonializma v posesti druge globalne sile – Španije. Iz nezadovoljstva je najprej prišlo do vojne za osamosvojitve, sledila je dolgoletna neenotnost o političnih idejah in idealih skozi dve stranki: konzervativno ter liberalno. Ti konflikti so Kolumbiji onemogočali razviti čut za nacionalizem. Vladam multietnične populacije ni uspelo združiti v Kolumbijce. Ta notranja zmeda je povzročila marginalizacijo politične in ekonomske moči tistih, ki so videli pot, kako se okoristiti z najbolj donosnim kolumbijskim izvoznim blagom – koko. (Banks in Sokolowski 2008, 146) Pri tem igra vlogo tudi geografija, saj je zaradi nje Kolumbija ustvarila številne neodvisne urbane naselbine, ki so vplivale na sosednje naselbine, bile pa so močno neodvisne od centralnih oblasti. V Kolumbiji so nasilje in vstaje, ki so spremljale modernizacijo, slabile formalne norme. Na mnogih področjih Kolumbije državni oblasti ni uspelo rešiti tega vprašanja in uvesti vladavine zakona. Tihotapljenje in ostale nelegalne dejavnosti so socialno sprejemljive, mnogi formalni zakoni in pravila pa so »de facto« nesprijemljivi. Neformalna pravila se razlikujejo med regijami, kar povzroča nova nasprotja med temi pravili in normami. (Thoumi 2010, 197)

Kolumbijska proizvodnja droge je posledica odločitve lokalnih tihotapev v sedemdesetih, da spremenijo tradicionalni andski pridelek – koko v cvetoč mednarodni posel. V sedemdesetih so že proizvedli 70 % svetovne oskrbe z marihuano, vendar so videli boljše priložnosti v kokainu. Ta je bil dostopen v ZDA in Evropi, vendar je bil drag ter težko dostopen. Zainteresirani so financirali poskuse, dokler niso iznašli formule za kokino pasto. Ta jim je omogočala izdelavo kokaina in rezultat je bil, da so začeli pošiljati kokain v majhnih letalih v ZDA, kjer je cena za 1 kg dosegla 30000 \$. Nova metoda je naredila tihotapce še bolj bogate in je bila predpogoj za nastanek kartelov, ki so se specializirali v določenih nišah te industrije: transport, procesiranje, pranje denarja ter distribucija. Rast kartelov je obrnila Kolumbijo na glavo; leta 1978 je bil dohodek od prodaje droge 2 milijardi \$, 1985 3 milijarde, kar je astronomska vsota v primerjavi s kolumbijskim BDP, ki je bil 40 milijard \$. Bogastvo je končalo v rokah maloštevilnih, ti pa so investirali v urbana zemljišča in ogromna posestva na podeželju, kar je ustvarilo koalicije med tihotapci ter lastniki zemljišč. Cena drog je narasla, dotok dolarjev je imel slabe, hkrati pa lahko tudi dobre posledice na kolumbijsko gospodarstvo. Cvetoča kokainska industrija je prav tako spremenila kolumbijsko moralo.

Bogastvo, ne glede na to, kako prideš do njega, je postalo cilj mnogih Kolumbijcev in spoštovanje človekovih pravic, izobrazba ter pošteno delo so nazadovali. Sodstvo in ostale vladne institucije so se sesuvala, preden so se tihotapci odločili, da bodo svoj nelegalni posel razvijali s pomočjo nasilja in korupcije.

Vzporedno s tem dogajanjem pa se je Kolumbija zapletla v lokalno inačico hladne vojne. Ruralni uporniki so pridobivali moč v kolumbijskih džunglah in gorah. Oborožene bande so bili ostanki kmetov, ki so se pred tem upirali vladi, kasneje so postali Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia⁶ in tudi nekatere druge skupine – ELN (Ejército de Liberación Nacional), ki jih je podpirala Kuba, vendar nikoli niso predstavljale nevarnosti za stabilnost države. FARC je vzpostavila prisotnost v regijah, kjer gojijo koka, in zaračunavali so plačila za varovanje nasadov. Sredi devetdesetih je bolezen uničila nasade v Peruju, preselili so jih v džungle Kolumbije. Kot rezultat je delež zemlje, namenjene pridelavi koke, močno narasel – od 20000 na 120000 ha⁷. (Pardo 2000)

4.2 KORUPCIJA

V Kolumbiji je vrednost indeksa človeškega razvoja HDI⁸ 0,689 in zaseda 77. mesto na lestvici 172 držav. Indeks korupcije CPI⁹ je 3,5. To pomeni, da je korupcija v državi precej prisotna, kar je tudi logična posledica trgovine z drogo, saj morajo kriminalne organizacije vzpostaviti primerno okolje za svojo dejavnost. Karteli se poslužujejo korupcije in zastraševanja (smrt ali denar), pri čemer ciljajo na posameznike, ki so na pomembnih položajih, kot so npr. cariniki, policaji, politiki. Po oceni karteli za podkupnine v Kolumbiji letno porabijo 100 milijonov, v Mehiki pa 500 milijonov \$. Velika korupcija s financiranjem političnih kampanj in podkupovanjem visokih uradnikov, kot tudi mala korupcija s podkupovanjem policajev, sodnikov ter carinikov spodbujata institucionalno stabilnost države ter sta lahko zelo škodljivi na dolgi rok, prav tako pa široko razširjena kultura korupcije, samovoljnosti in odsotnosti prava slabi legitimnost države ter ostalih institucij in močno omejuje njihovo sposobnost zagotavljanja osnovnih javnih dobrin. Za kljubovanje vladi, ko sprejema kakšne posebne ukrepe proti tihotapcem, se ti poslužujejo tudi

⁶ V nadaljevanju FARC.

⁷ Hektar. En hektar je enak 10.000 kvadratnih metrov.

⁸ Human Development Index.

⁹ Corruption Perceptions Index.

demonstracij nasilja in napadajo mesta ali pa visoke uradnike. Finančni viri iz trgovine s kokainom omogočajo tihotapcem izvajanje ekonomskega in političnega vpliva na lokalne ter nacionalne oblasti za zagotavljanje svojega posla s kokainom. Prav tako si kupujejo varnost od vladnih uradnikov ali uporniških skupin, hkrati pa se zatekajo k nasilju proti tistim, ki hočejo prekiniti tihotapljenje kokaina. Zaradi tega so andske države izgubile del svoje suverenosti in državne funkcije so »paralizirane« v problemih, povezanih z drogami. (Fukumi 2008, 15–19)

Študija vpliva kriminala na Kolumbijo je pokazala, da je kriminal od leta 1980 zmanjšal produktivnost v državi za 1 % na leto s tem, ko sta se kapital in delovna sila preusmerjala v neproduktivne dejavnosti. (Cardenas v Francis in Mauser 2011, 167)

4.3 TERORIZEM

Karteli so razvili sistem delovanja, podoben mafijskemu, z velikim bogastvom, vplivom in s predrznostjo. Te organizacije so bile prve, ki so najemale zasebne milice za zaščito premoženja, operacij in posameznikov. V devetdesetih se je konflikt med kolumbijsko vojsko, uporniki in nelegalnimi paramilitarnimi skupinami zaostil, vendar uporniki niso imeli dovolj vojaških sposobnosti in/ali zadostne podpore za strmoglavljenje vlade ter prevzem nadzora nad državo. Razpad kartelov v devetdesetih je povzročil »demokratizacijo« trgovine z drogo, kar je povzročilo nastanek manjših kartelov in povečalo število upornikov. (Banks 2008, 148) Trgovina z drogo in vzajemno delovanje s karteli omogočata uporniškimi skupinam vir dohodka. Skozi takšno delovanje se je FARC, največje levičarsko gibanje v Kolumbiji, razširilo po velikosti in finančni moči. (Fukumi 2008, 15) Sprva so ZDA zavračale trditve, da obstaja simbioza med uporniki in tihotapci drog. Komaj leta 2000 je zunanje ministrstvo ZDA obtožilo FARC, da ima povezave z mehiškim kartelom Arellano-Felix, enim najmočnejših v Mehiki. Nekaj kasneje je ameriška ambasadorka v Kolumbiji obtožila oboje, FARC in paramilitarne skupine, da nadzorujejo celoten izvozni proces in poti za pošiljanje droge v tujino ter da delujejo enako kot karteli znotraj Kolumbije. Pri tem je upravičen tudi dvom, saj obstaja splošno soglasje, da dobi FARC zajetno količino od obdavčenja proizvodnje koke in produkcije kokaina ter da sodeluje pri menjavah kokain – orožje, je pa dvomljiva trditev, da sodeluje pri mednarodnih transportih in distribuciji. (Tickner 2003, 73–74) Teroristični napadi leta 2001 so spremenili potek politik vojne proti drogami in tako je generalni tožilec v ZDA

John Ashcroft navedel trgovino z drogami ter terorizem kot eno in isto. (Murillo v Banks 2008, 148) To pomeni, da je vojna proti drogam sedaj vključena v vojno proti terorju. Po tem obdobju je kolumbijska vlada zaostрила prizadevanja za vzpostavitev nadzora nad Kolumbijo.

Leta 2002 izvoljeni predsednik Uribe je s polno podporo predsednika ZDA Georga W. Busha uspel nekoliko zajezi moč uporniških gibanj, z bolj opremljeno in številčnejšo vojsko mu je uspelo zajezi pridobivanje lastništva nad zemljo ter dostop do orožja upornikom. (US State Department v Banks 2008, 148) To je dosegel s trdim, nasilnim pristopom do upornikov. Ta sprememba v politiki se je obrestovala pozitivno, saj se je število upornikov zmanjšalo, prav tako je manjše število kriminalnih dejanj, stopnja umorov in ugrabitev, katerih število konstantno upada. Ti izmerljivi uspehi so omogočili, da je bil Alvaro Uribe leta 2006 ponovno izvoljen z 62 % glasov. (Banks 2008, 148)

4.4 DESTABILIZACIJA REGIJE

Trgovina z drogo je pokazala visoko zmožnost sprememb in prilagodljivosti. Tako se, ko je pritisk na Kolumbijo, proizvodnja koke preseli v Bolivijo ali Peru, kar povzroči, da omenjeni državi postaneta tarči vojne proti drogam. Podobno fleksibilnost pa je mogoče zaznati tudi, kar se tiče transportnih poti. Na teh poteh je cilj vojne proti drogam prepoved in prekinitev dobave. A ko je pritisk na določeno regijo, se te poti selijo v druge regije. Zaradi pritiska v Centralni Ameriki so karteli ter tihotapci preusmerili te poti na karibske države; Dominikanska republika, Haiti, Bahami in Jamajka so postale glavne tranzitne poti za kokain, medtem ko se je del proizvodnje preselil v Mehiko. S stopnjevanjem pritiska na te karibske države je Mehika postala glavna tranzitna država, skozi katero gre približno 90 % kokaina, namenjenega v ZDA. (Francis in Mauser 2011, 167) »Lokalna poraba kokaina v Mehiki se ni nikoli približala porabi, videni v ZDA, tudi danes ne. Zaradi tega je že v začetku bil glavni namen zadovoljitev potreb severne sosede – ZDA.« (Astroga v Francis in Mauser 2011, 189) Najprej so mehiške kriminalne skupine skrbele predvsem za dostavo drog preko meja ZDA, kmalu pa so njihovi karteli začeli pridobivati moč nasproti kolumbijskim in kmalu so začeli pobirati tudi enormne profite, zaradi katerih so nekateri karteli postali neodvisni od njihovih kolumbijskih dobaviteljev. Po letu 2000 so mehiški preprodajalci naredili nove korake in začeli z neposrednim odkupovanjem od kmetov preko meje ter tako začeli izpodrivati njihove

kolumbijske zveze. Takšno delovanje je k večji produkciji koke spodbudilo tudi Peru. (Gootenberg 2009, 9)

Hiperprofiti, ki jih omogoča trgovina z drogo, so povzročili tudi povečanje pošiljk metamfetamina in marihuane v ZDA, prišlo pa je tudi do geografskega premika delovanja mehiških kartelov, ki so se pomaknili proti severu, bliže meji z ZDA. Prav tako kot v Kolumbiji je vojna proti drogam v Mehiki povzročila, da so »večji« in bolje organizirani karteli oz. kriminalne skupine postali še močnejši, manjše in manj zmogljive skupine pa so ostale izven posla. Taktike, ki se jih poslužuje vojna proti drogam v Latinski Ameriki, tudi če so uspešne, paradoksalno, namesto da bi zmanjšale stopnjo nasilja, ga v teh državah povečajo. Vzrok za zvišanje stopnje nasilja je to, da se kriminalne skupine na nasilje odzovejo s še več nasilja. To nasilje je uperjeno proti organom pregona in ostalim konkurenčnim skupinam, mnogokrat ostane družba ujeta v navzkrižnem ognju. Primer tega je aktualno stopnjevanje nasilja v Mehiki. Po »Mexico Institute« (think-tank za Latinsko Ameriko) je bilo v Mehiki med letoma 2001 in 2009 v povezavi s kriminalnimi organizacijami, ki se ukvarjajo s tihotapljenjem droge, ubitih 20000 ljudi. (Astroga in Shirk v Francis in Mauser 2011, 166) Po navedbah MMC RTVSLO je bilo samo leta 2010 ubitih dodatnih 15000 ljudi. (MMC RTVSLO 2011, 1. avgust) Nasilje izvira iz vztrajne politike Calderonove vlade, ki se sooča s tihotapci, in ta politika je sprostila nasilne vojne med tihotapskimi organizacijami ter v njih. (Beaubien v Francis, Mauser 2011, 166) Tako ima po Collieru Latinska Amerika najvišjo stopnjo umorov (25,6 na 10000), kar je več kot regije z oboroženim konfliktom. Takšna stopnja kriminalitete nima le neposrednih posledic na žrtve, ampak ima tudi dolgotrajne posledice na ekonomsko rast in na družbo nasploh. Kriminal je tudi vzrok za slabo ekonomsko rast držav Latinske Amerike. (Collier in Cardenas v Francis in Mauser, 167) Danes je v očeh agencije DEA Mehika podobna zgodba o uspehu kot Kolumbija v osemdesetih. Pri tem pa pozabljajo, kako je ta pritisk povzročil izboljšanje strategij kolumbijskih tihotapcev in v naslednjih dekadah povzročil krvavi proces, ki danes poteka na ameriško-mehiški meji, z besedami Howarda Campbella: »stalno vojno področje, področje vojne z drogami.« (Campbell v Gootenberg 2009, 10)

Sicer pa F. Fukuyama poroča o napredku v Medellinu, kjer so se leta 2002 z različnimi socialnimi programi po uničenju medellinskega kartela in po nastopu Alvara Uribeja stvari začele spreminjati na bolje. Število umorov se je zmanjšalo in upadalo do leta 2007. Z nastopom novega župana Sergia Fajarda je v Medellinu leta 2004 prišlo tudi do »politične

revolucije«. Imel je podporo poslovnežev, navadnih ljudi in pripadnikov srednjega sloja. Metoda, ki jo je uporabil Fajardo, je bila postavitvev visoko kakovostnih stavb v najrevnejše predele, da bi s tem poslal politično sporočilo in dal ljudem občutek dostojanstva. Mesto so modernizirali, da bi premostili nezaupanje med revnimi in mainstreamovsko družbo, ter uvedli programe reintegracije, ki pa niso bili docela uspešni, saj so jih nekateri zlorabljali, še vedno pa obstaja velika skušnjava, da bi se stari borci vrnili na stara pota zaradi redkih in slabo plačanih služb. Iz tega primera bi se po Fukuyami lahko učila tudi Mehika, ki ima, tako kot Kolumbija v devetdesetih, premalo policije in šibko pravosodje, kar pa bi bilo mogoče rešiti z zadostnimi sredstvi ter dovolj močno voljo. Ob tem mora vlada okrepiti tudi svojo legitimnost, tako da ljudem ponudi alternativo kriminalu in nasilju ter se posveti zagotavljanju javnih dobrin. K temu pa dodaja, da v vojni proti drogami stvari le ni mogoče urediti tako hitro in da dvema korakoma naprej pogosto sledi eden nazaj. Stopnja umorov je po letu 2007 spet začela naraščati in se je zaradi izročitve Diega Murilla Bejarana ZDA do danes podvojila. Pravi, da so kritiki imeli prav in da kolumbijska vlada v resnici ni uspešno demobilizirala paravojaških prekupčevalcev z mamili, ampak je ohromila rivalske skupine in Bejaranu zagotovila monopol. Ko so obglavili njegovo organizacijo, se je med njegovimi vazali vnel boj in miru ni bilo več. Vendar so kljub temu možnosti, da bi Kolumbija zdrknila v brezvladje devetdesetih, zelo majhne. Na to pot je stopila Mehika, ki pa bi z zadostno politično voljo lahko začela premikati stvari v pravo smer. (Colby in Fukuyama 2011, 22–24)

Tako tudi Svet za zunanje zadeve (Council on Foreign Relations) optimistično napoveduje, da je v mehiški vojni proti drogami mogoče zmagati, če si bo Mehika vzela za vzgled kolumbijsko izkušnjo. Karteli naj bi bili obupani in z ameriško pomočjo ter s trdno politično voljo se jih Mehika lahko za vedno reši. Način, ki se ga poslužuje Mehika, je podoben kolumbijskemu in tako oblasti napadajo velike kartele posamezno ter skušajo odstraniti glavne figure, s tem pa oslabiti kriminalne organizacije. Potrebno pa je tudi reformirati pravosodje, organe pregona, vzpostaviti nov preiskovalni urad ipd., kar pa bo v primeru Mehike težko, saj nima močne osrednje oblasti in bo reforma ter reorganizacija policijskih uprav težko delo. Do konca mandata predsednika Calderona je manj kot tri leta in v tem času mu zmage v vojni proti kartelom morda ne bo uspelo doseči, s tem pa obstaja nevarnost, da bi mehiška javnost, utrujena od nasilja, začela nasprotovati njegovi strategiji boja proti kartelom. Nekdanji mehiški zunanji minister Castaneda je vlado pozval, naj s karteli sklene tihi dogovor, po katerem bi jim oblasti dovolile nekaznovano nadaljevati nezakonite posle, če bi

se odrekli nasilju. Takšna rešitev ni sprejemljiva za ZDA, saj bi po tem mehiška javnost nikoli ne verjela v vladavino prava, ampak bi ponovno vzpodbudila razcvet korupcije na vseh ravneh. Oblasti morajo poskrbeti za red in mir, ne pa za organizirane kriminalne združbe. (Bonner 2010, 74–76)

4.5 AMERIŠKA VOJNA PROTI DROGAM V KOLUMBIJI

Po Bagleyu agenda ZDA v vojni proti drogam ni zasnovana jasno po hierarhiji in prioritetah, kjer bi bila proizvodnja ter tihotapstvo na vrhu. V resnici imajo ZDA mnoge interese v Latinski Ameriki, ki pogosto zadržujejo namero Washingtona v boju proti drogam. Ti interesi so bili »protikomunistična demokratizacija«, stabilnost vlade in ekonomski razvoj. In za uravnoteženost teh protislovnih interesov so morale ZDA včasih omiliti vojno proti drogam, da ne bi nazadovali na ostalih »frontah«. Ti interesi, ki ne morejo biti vedno ali lahko združljivi, imajo pogon predvsem v kratkoročnih domačih pritiskih na političnem prizorišču, partizanski drži in volilnih ciklih, ne pa v razumnih kalkulacijah stroškov ter koristi za nacionalni interes ZDA v tujini na dolgi rok. (Bagley 1988, 201–202)

Vojna proti drogam v Andih se je začela na začetku osemdesetih. Največja proizvajalca sta bila takrat Peru in Bolivija, delno predelano koko pa so pošiljali v Kolumbijo, kjer so jo predelali v kokain ter pretihotapili v ZDA. Kljub naporom za iztrebitev koke je bil glavni cilj ZDA streti medellinski in calijski kartel, ki sta imela pod nadzorom vse stopnje posla, povezanega s kokainom. Združene države so uspešno pritiskale na kolumbijsko vlado, da je močnejše ukrepala proti kartelom z oskrbo z orožjem, vajami, logistično podporo in s svetovalci. Vojna proti kartelom je terjala mnogo življenj, vendar sta bila na začetku devetdesetih kartela razbita. Mnoge voditelje so ubili ali zaprli, mnogo pa se jih je predalo v zameno za zmanjšane kazni. Vendar je bil uspeh kratkotrajen. Ni jim uspelo zvišati cene ali zmanjšati porabe droge v ZDA. Kot predvideva klasična ekonomija: razbitje oligopola bo prineslo svobodnejši trg. V tem primeru so nastale nove, manjše organizacije, ki so nadomestile kartele. (Sharpe 2006, 484) Avtor Gootenberg dodaja, da vojna v 90-ih proti medellinskemu in ostalim kartelom v resnici ni delovala, ker je povzročila premik centra trgovine z drogo iz obleganih mest v druga mesta, in po Kenneyu »ultimativno vodila k vedno učinkovitejšim organizacijam, ki se ukvarjajo s trgovino z drogo.« (Kenney v Gootenberg 2009, 11) Kolumbija je danes dom kakšnih 600 dobro skritih organizacij, t. i. »cartelitos«, ki

se ukvarjajo z izvozom droge in s še bolj raznolikimi posli ter strategijami (izvoz v Brazilijo, Afriko in Evropo), z več različnimi drogami (heroin, zdravila) ter s še različnejšimi tehnologijami (visoko tehnološke – protiobveščevalne naprave, gensko spremenjena koka in podmornice za tihotapljenje). (Gootenberg 2009, 11)

Pod sponzorstvom ZDA je od konca osemdesetih pa do leta 2001 potekal program ABDP (Air Bridge Denial Program), ki je bil namenjen zračnemu prestrežanju manjših letal. ZDA so verjele, da bodo s prestrežanjem pošiljk prekinile vez med bolivijskimi in perujskimi polji ter kolumbijskimi laboratoriji. Načrti ZDA so bili, da bi bili s prestrežanjem kmetje, ki sadijo koko, odrezani od kupcev, to bi povzročilo zmanjšanje cene, s tem pa bi kmetje opustili pridelavo koke. V Kolumbiji bi imeli tihotapci na razpolago manj snovi (koka, kokina pasta) za proizvodnjo kokaina. Posledica bi bila manj proizvedenega in izvoženega kokaina v ZDA. Manjše pošiljke kokaina, po takratni logiki, bi povečale njegovo ceno, zmanjšale čistost in zmanjšale ponudbo v ZDA. Končno bi to pomenilo zmanjšanje porabe kokaina v ZDA. Najprej je zračno prestrežanje povzročilo negotove cene koke v Peruju, te so najprej padle, a so si kasneje spet opomogle, prav tako pa je bila posledica prestrežanj zmanjšana proizvodnja v Peruju in zelo veliko povečanje proizvodnje v Kolumbiji. S tem je povečana proizvodnja v Kolumbiji nadomestila manjšo proizvodnjo drugje in med letoma 1992 ter 2002 je bila skupna površina zemlje, namenjene gojenju koke, konstantna – okrog 200000 ha. Program je povzročil spremembe tudi v bolivijski in perujski trgovini z drogo, saj se je tam ta začela organizirati vertikalno. Pred tem sta ti državi proizvajali koko tradicionalno, sedaj pa sta jo začeli proizvajati v velikih količinah, predvsem Bolivija. ABDP je povzročil rekonstrukcijo andske trgovine z drogo, ker so tihotapci spremenili poti tihotapljenja in začeli uporabljati nove poti ter nove načine tihotapljenja. (Friesendorf 2006)

Na začetku devetdesetih je Clintonova administracija spremenila strategijo. Po razpadu kartelov se je začela osredotočati na manjše proizvajalce in kmete namesto na tihotapce. Začeli so s škropljenjem in prisilnim izkoreninjanjem ter s tem v Andih izkoreninili tisoče hektarjev, posajenih s koko. Leta 2000 je Clintonova administracija začela izvajati »Plan Kolumbija«, ki je bila največja ofenziva proti drogam v posamezni državi. Za iztrebljenje koke v južnih kolumbijskih provincah je šlo 1,5 milijarde dolarjev. Z denarjem so oborožili in usposobili brigado 2300 mož in zagotovili tudi 54 helikopterjev za napad. Z nastopom Georga W. Busha se je »vojna« še zaostila in ZDA so namenile še dodatne 4 milijarde dolarjev v Plan Kolumbija ter ostale programe, ki so sledili. Sicer je po tem obdobju začel odstotek

zemlje, namenjene gojenju koke, upadati, vendar je kljub nihanju v kultivaciji dolgoročni trend – relativno stabilna oskrba s koko – več kot dovolj, da zadosti porabi in drži cene nizke. (Sharpe 2006, 485) Obstaja več razlogov, zakaj so ponudba in cene ostale stabilne kljub povečanim prizadevanjem za iztrebljenje koke. Pred kongresom je John P. Walters zagovarjal idejo, da se rezultati prizadevanj pokažejo šele v naslednjih 12 mesecih. Drugi pa dokazujejo, da je malo verjetno, da bo zaradi velikega presežka v dobičku v bližnji prihodnosti prišlo do povečanja uličnih cen heroina in kokaina. Četudi se zmanjšuje količina kokinih listov in opijskega maka ter se posledično zvišujejo cene surovega materiala, to predstavlja zelo majhen delež prodajne cene v ZDA. (Veillette 2005, 6–7)

Zračno škropljenje pri iztrebljanju koke ni bili posebno uspešno. Kljub tisočem hektarjev, poškopljenih s herbicidi, letne analize kažejo, da na področja, ki so jih poškopili, hitro nasadijo nove nasade. Delovanje neposredno na terenu, ki bi podpiralo alternativni razvoj, ki je potreben, da se obdrži uspehe iztrebljanja, močno zaostaja za samim zračnim škropljenjem, deloma zato, ker je lažje škropiti iz zraka, kot pa proizvajati vzdržne alternative na terenu. (Bejarano in drugi 2008, 385) Nedavna študija kaže, da je zračno škropljenje v regiji Putamayo uničilo tudi več kot 32000 ha vegetacije, ki ni bila koka, vključno z gozdovi in s hrano. (Messina in Delamater v Bejarano 2008, 385) Zračno škropljenje se ni izkazalo kot trajna rešitev in ima malo vpliva na proizvodnjo. Čeprav številke včasih kažejo na kratkotrajne uspehe, ostaja proizvodnja stabilna in na visoki ravni.

Poročilo United Nations Office on Drugs and Crime¹⁰ navaja, da se je odstotek zemlje, posajene s koko, od leta 2000 (pred Planom Kolumbija) do leta 2006 s 163000 zmanjšal na 80000 ha, potencialna proizvodnja pa se je zmanjšala za 14 %. Za leto 2010 poročilo navaja, da je delež zemlje, namenjene koki, v Kolumbiji okrog 60000 ha. Isto poročilo navaja, da se povečujeta delež zemlje, namenjene koki, in potencialna proizvodnja v Peruju ter Boliviji. (UNODC 2011) Med letoma 2001 in 2008 je skupna potencialna proizvodnja kokaina ob nihanjih približno enaka – 920/865 ton¹¹. Višek je dosegla leta 2007 s 1024 t. To nakazuje na upad proizvodnje v zadnjih letih, kar gre pripisati zmanjšani porabi in posledično zmanjšanju trga kokaina v ZDA. (UNODC 2006, 2010) Sicer pa veliko število zasegov kokaina po svetu podpira tezo, da bi lahko bila globalna proizvodnja kokaina na veliko višji ravni, kot ocenjujejo. To gre pripisati temu, da so tihotapci znova našli način, kako izboljšati

¹⁰ V nadaljevanju UNODC.

¹¹ V nadaljevanju t. Ena tona je 1000 kilogramov.

proizvodnjo s povečano učinkovitostjo v laboratorijih pri pridobivanju kokaina iz kokinih listov, prav tako pa naj bi tudi proizvodnja v laboratorijih v Peruju in Boliviji dosegla zmogljivosti, enakovredne kolumbijskim. (UNODC 2011, 103) Meija dodaja, da se tihotapci prilagajajo tudi z večjo produktivnostjo na hektar, ta izvira iz več dejavnikov, med katerimi so uporaba večjih in močnejših rastlin koke, večja gostota rastlin na hektar, boljše tehnike sajenja ter škropljenje rastlin s sladkornim sirupom za preprečitev delovanja herbicidov, ki jih uporabljajo za uničenje rastlin. (Meija 2010, 138)

Strategija škropljenja bi lahko bila uspešna, če bi bili nezakoniti nasadi invazivne vrste, ki bi se odzivale le na okoljske pogoje, ne pa na vire in blago, ki ga v resnici predstavljajo. Nezakoniti nasadi so globoko povezani z ruralno ekonomijo in globalno trgovino, zato so strategije iztrebljanja, ki ne vsebujejo proizvajalcev koke (kmetov) ter ne ponujajo alternative, obsojene na propad. (Dion in Russler v Bejarano in drugi 2008, 385) Alternative bi bile spodbujanje h gojenju legalnih poljščin s tem, ko bi povečali zaslužek od njih. Alternativne strategije vsebujejo vpeljavo novih poljščin in produktivnejših vrst tradicionalnih poljščin, izboljšanje transportnih poti do trgov ter različne marketinške in subvencijske sheme. Koncept bi se lahko razširil tudi na alternativno preživljanje s premikom k neagrarnim dejavnostim. (Bejarano in drugi 2008, 385)

Odkar se je začelo agresivno škropljenje, se je veliko pridelovalcev premaknilo v nacionalne parke in na zaščitena področja, kar je povečalo naselitve ter razvojne pritiske na tistih področjih. Prav tako se je gojenje koke preselilo v revnejše predele Kolumbije. Dogajanje na trgu prepovedanih drog kaže na to, da so mednarodno koordinirane akcije za iztrebljenje in razvojne strategije pomembne, a ne dovolj učinkovite za doseganje zmanjšanja proizvodnje kokaina na dolgi rok. Razvoj in promocija alternativnih kmetijskih trgov skupaj s strategijami za zmanjšanje povpraševanja so tudi kritični predpogoji za ohranitev pridobljenega z mehanskim iztrebljanjem. (Bejarano in drugi 2008, 385)

Za te namene, ki jih zraven vojaškega dela, kjer je šlo za zmanjševanje ponudbe in izboljšanje varnosti, je Plan Kolumbija vseboval tudi dve nevojaški komponenti, prva je bila namenjena promoviranju družbene in ekonomske pravičnosti, druga pa vladavini zakona. Pri tem je bilo na začetku prvi namenjeno okrog 15 % ameriške pomoči, drugi pa okrog 4 %, medtem ko je bilo vojaškemu delu namenjeno več kot 80 % celotnega proračuna Plana Kolumbija. Številke

kažejo, da se izdatki za nevojaški del povečujejo in naj bi leta 2008 znašali okrog 30 % denarja, namnjenega Kolumbiji. (Meija 2010, 136)

Kolumbijska izkušnja kaže na to, da so agresivne politike, ki zmanjšajo prihodke pridelovalcev, ne da bi zagotovile realne rešitve v smislu širše ekonomije ter družbenih potreb, obsojene na propad. Prvi element za doseganje uspešnejših politik bi bile sistematične raziskave maloposestniških gospodinjstev v obeh regijah – tam, kjer gojijo koko, in tam, kjer je ne, saj obstaja luknja v znanju o pogledih na dohodek med gospodinjstvi, ki gojijo koko, in tistimi, ki je ne. Prav tako je na razpolago malo informacij o tem, kako se pridelovalci privadijo na novo okolje. Le politike, ki temeljijo na realnosti pridelovalcev, namesto na dolgo negovanih mitih, imajo možnost pripeljati do sprememb. (Bejarano in drugi 2008, 386)

5 AFGANISTAN

5.1 TRGOVINA Z DROGO

Afganistan je sestavljen iz veliko etničnih skupin z različnimi kulturami in navadami, kar je predpogoj za ne-razvoj močne centralne vlade ter za nastanek neformalnih norm, ki so različne od vladnih. Različne etnične in kulturne skupine med seboj niso zedinjene, saj je vsaka izmed njih sestavljena iz več plemen. Vse imajo močne etnične identitete, tudi med njihovimi najbolj modernimi člani. Zato ni presenetljivo, da ni uspelo vzpostaviti države s pan-afgansko identiteto. Afganistan, kot država, sega v sredino 18. stoletja, vendar kot država ni bil nikoli konsolidiran. Do leta 1973 jim je vladala pašunska dinastija Durrani, v času katere se je razvilo vojno dobičkarstvo – kot posledica pogajanj in trgovanja z etničnimi skupinami ter z najemniškimi vojaki, ki so bili dokaj avtonomni. Med letoma 1950 in 1970 je bila vlada v Kabulu izolirana od preostanka države. Po Fukuyami je Afganistan »do leta 1970 plemenska konfederacija z nominalno državno oblastjo izven Kabula.« (Fukuyama v Schmidt 2010, 1) Med letoma 1950 in 1970 mu je dokaj uspešno vladala trojka med »fevdalnim vladarjem«, »plemenskim poglavarjem« in »mulo« in ni bilo potrebe po centralni vladi. Na poskuse centralne vlade, da bi uvedla spremembe in reforme, so se odzivali močno in nasilno. (UNODC v Thoumi 2010, 202) Med državnim aparatom in množico državljanov je bila državna uprava prešibka, da bi spremenila tradicionalne vzorce politične avtoritete v ruralnih okoljih. Obstaja dovolj dokazov za nasprotja med formalnimi in neformalnimi normami ter državnimi zakoni, saj so npr. plemenski vodje pozivali tudi k džihadu ali svetim vojnám za obrambo statusa quo ali starodavnih tradicij. Družbene vstaje niso zahtevale revolucij, ampak so ščitile njihove institucije pred modernizacijo. (Goodhand 2005, 196)

V sedemdesetih so afganistansko-pakistanska prevozna podjetja postala razvijajoča se ekonomska sila in tako se je razvila tudi tihotapska ekonomija, ki jo je vzpodbujal tudi sporazum s Pakistanom o uvozu določenega blaga brez davkov iz te države. To blago so potem pretihotapili nazaj v Pakistan in ga tam prodali. Trgovino so nadzirala pašunska plemena ob meji. Druga dimenzija nelegalne trgovine je bilo gojenje opijskega maka, ki se je povečalo v sedemdesetih, ko je upadla proizvodnja le-tega v jugovzhodni Aziji. Konec sedemdesetih so opijski mak gojili v več kot polovici od 28-ih provinc Afganistana. (Hyman v Goodhand 2005, 197) Politična liberalizacija je vodila v naraščajočo nestabilnost med komunističnimi in islamskimi strankami. Leta 1979 je sledila sovjetska invazija na Afganistan. Medtem ko se med tem obdobjem država ni zrušila, pa so bile njene primarne

funkcije še bolj spodkopane, vključno z državnim monopolom nad sredstvi prisile, ko so opozicijski mudžahedini nadzorovali vedno večja območja. (Goodhand 2005, 197)

To je bilo obdobje polno nasilja, ki je povzročilo veliko povečanje proizvodnje opija. Izguba oblasti nad pridelavo opija in povečano povpraševanje zaradi zmanjšanja proizvodnje v Vietnamu in Laosu, ki sta pred tem zalagala Evropo, sta povzročila veliko povečanje proizvodnje v Afganistanu. Prav tako je vzrok za to tudi prepoved proizvodnje v Pakistanu, Iranu in Turčiji, pri tem so nastale tudi nove trgovske poti. Zaradi financiranja vojne s Sovjeti so proizvodnjo podpirali tudi uporniki in po umiku SZ ostali pri tem viru dohodka, medtem ko so bili nenehno v konfliktu med seboj. Proizvodnja opija in heroina je stalno naraščala, Afganistan je postal vodilni globalni dobavitelj heroina. Od leta 1979 se je nadaljeval trend bolj ali manj stalnega povečevanja proizvodnje, ki traja do danes. (Ghotbi in Tsukatani 2007, 8–9) Med letoma 1981 in 1990 je sledilo destokratno povečanje proizvodnje opija od 250 na 2000 t. Skozi devetdeseta je sledila brutalna borba za oblast med lokalnimi gospodarji, ki je zajemala trgovino z opijem in orožjem. S pomočjo pakistanske obveščevalne službe ISI so ustanovili talibane, ki so septembra 1996 zavzeli Kabul in ostali v vojni s Severnim zavezništom za naslednjih 5 let. Med to državljansko vojno so se različne frakcije v vojni za financiranje boja opirale na prihodke od opija in tako se je njegova proizvodnja do leta 1999 podvojila na 4600 t. Afganistan se je med to dvajsetletno vojno spremenil iz države z več kot 60 raznolikimi kmetijskimi pridelki – govedorejo in sadovnjaki v prvo ekonomijo na svetu, odvisno od proizvodnje posamezne prepovedane droge. (Mccoy 2010)

5.2 KORUPCIJA

V Afganistanu je vrednost indeksa človeškega razvoja HDI 0,349 in zaseda 158. mesto med 172 državami. (HDI 2010) Vrednost indeksa korupcije CPI je 1,4, kar pomeni, da gre za zelo koruptivno državo. (CPI 2011) Skupaj z Mjanmarom zasedata predzadnje, 176. mesto na lestvici 178 držav, za njima je le še Somalija. Zelo obsežna opijska ekonomija se smatra za najpomembnejši vzrok korupcije v državi. Zraven tega pa še ostale nelegalne dejavnosti (v ekonomiji prevladuje neuradni sektor), velike vsote mednarodne pomoči in pritisk, da se jih hitro porabi, prispevajo tudi h korupciji. Tudi drugi bolj »normalni« vzroki in oblike korupcije, povezane z vlogo vlade pri storitvah in regulacijah, naraščajo, medtem ko se

povečujejo aktivnosti ter zmožnosti države. Ko se politični sistem razvija, obstaja tudi resna nevarnost politične korupcije.

Korupcija ima mnoge in težke posledice za Afganistan. Zraven neposredne finančne cene korupcije (višji stroški pogodb in javnih servisov, izguba javnih financ zaradi kraje ali zlorabe vladnega premoženja) so tu še materialni stroški, povezani s časom, posvečenim koruptivnim navadam, in še posebej v povezavi z varnostnimi silami tudi človeški stroški (grožnje, zastraševanje, šikaniranje s strani varnostnih sil). Široko razširjena korupcija odvrča zasebne naložbe. Posebna težava v tem primeru je korupcija, povezana z drogami, saj vključuje visoke predstavnike oblasti, kar deluje destruktivno na reševanje problema korupcije posebej v varnostnem sektorju (policija) in v sodstvu. Nenazadnje, korupcija v Afganistanu, ki jo moralno zavračajo, ker je v nasprotju s prvinami islama, nadalje spodkopava socialne strukture in razjeda zaupanje ter prispeva k trajnosti konflikta. Korupcija je ena glavnih ovir pri gradnji države in razvoju Afganistana ter je resna grožnja za uspeh pri politični normalizaciji, rekonstrukciji in razvoju. (UNODC 2007, 2–4)

Aktualno poročilo agencije Reuters, ki povzema International Crisis Group, poroča, da kljub milijardam dolarjev pomoči afganistanske institucije ostajajo krhke in nezmožne zagotavljati dobro vladavino, nezmožne zagotavljati osnovne usluge večini populacije ter nezmožne zagotavljati varnost. Nasilje je na vrhuncu od leta 2001, odkar so talibani izgubili oblast, z rekordnim številom mrtvih civilistov v prvih šestih mesecih leta 2011. Afganistan je za svojo oskrbo odvisen od mednarodne pomoči, ki mu zagotavlja 90 % le-te, vendar nekateri donatorji zaradi nezadostnih kapacitet in ogromne korupcije niso naklonjeni pomoči preko državnih ministrstev. (Reuters 2011, 6. avgust)

5.3 TERORIZEM

Podobno kot v Kolumbiji se tudi v Afganistanu iz proizvodnje opija napajajo mnoge različne skupine, ki so na spisku terorističnih organizacij, med njimi tudi talibani. Ti ne vodijo trgovine z drogami same po sebi, je pa jasno, da imajo od nje velike koristi, saj jim profit omogoča nakup novega orožja, sponzoriranje verskih šol v Pakistanu, od koder rekrutirajo nove člane itd. Od leta 2000 se je sodelovanje med talibani in tihotapci drog še poglobilo. (Colley v Schmidt 2010, 63)

Od trgovine z drogo imajo poleg talibanov korist tudi afganistanska policija, etnične elite, bivši vojni gospodarji in vladni uslužbenci na različnih ravneh. Merjenje nelegalnih ekonomij in posledic, kot so npr. profiti, je zelo težko, a obstaja neka ocena, da 20 do 40 % dohodka talibanov izvira iz trgovine z drogo. Pri tem se je potrebno zavedati, da je njihov dohodek od drog največ 50 % njihovega celotnega dohodka. To je pomembno za strategije proti drogam in proti upornikom, še posebno, ker nekateri menijo, da je trud proti trgovini z drogo ključni dejavnik pri strategijah proti upornikom. Trgovina z drogo talibane krepi fizično – zaradi pritoka denarja in preprostejših oskrbe ter logistike. Prav tako pa jih močno krepi politično, ker varovanje trgovine z drogo varuje tudi vsakdanji kruh dela populacije. Zaradi pomanjkanja varnosti in ostalih strukturnih dejavnikov, ki preprečujejo populaciji dostop do vložkov v ekonomijo ter na trge, je opij za velik delež ruralne populacije mnogokrat edina izbira, da zasluži dovolj za življenje. Naporji proti trgovini z drogami omogočajo talibanom, da se nudijo kot zaščitniki zaslužka dela populacije, da nudijo ekonomske koristi v nasprotju z revščino in tako akumulirajo politični kapital. (Felbab-Brown 2009, 101–102)

Danes talibani tako vodijo premišljen posel, ne v imenu Alaha, ampak v imenu vseмогоčnega dolarja. Uspeli so združiti svojo dejavnost in cilje v sporazum s tihotapci drog v takšnem obsegu in na takšni stopnji, da so posledično zmožni nadaljevati močan boj proti naporom ZDA in koalicijskih sil. Prav tako se je spremenila njihova organizacija, saj so postali decentralizirani po vodstvu, kar jim omogoča hitrejše okrevanje po porazih z zahodnimi vojaškimi silami. (Schmidt 2010, 76)

5.4 DESTABILIZACIJA REGIJE

Od kolapsa Sovjetske zveze je Tadžikistan doživel uničujoče razširjenje tihotapljenja opiatov in njihove porabe. Do srede 90-ih je bil heroin v državi praktično neznan in ostali opiati niso bili vir skrbi. Vendar je v manj kot destih letih Tadžikistan postal glavna tranzitna država za afganistanske opiate. Rezultat tega razvoja je, da so pomembne skupine znotraj populacije postale odvisne od dohodkov od trgovine z opiati. Tadžikistan je sedaj rival Afganistana, kot država, ki je najbolj odvisna od nelegalne industrije drog. Tako bi naj tihotapljenje drog prispevalo ne manj kot 30 % BDP. Trgovina z opiati je tako ekonomsko pomembna, da je pomembna za politični sistem, in tako je Tadžikistan od srede 90-ih postal »narko« država, v kateri vodje glavnih tihotapskih skupin zasedajo visoke položaje ter zlorabljuje strukture

države za svoje nelegalne posle. K razvoju nelegalne trgovine z opijem so prispevali različni geopolitični dejavniki, med njimi so najpomembnejši bližina in etnične vezi z Afganistanom, državljanska vojna ter njene posledice, razdor države in vzpon vojnih gospodarjev, problem nadzora meje, korupcija ter migracije. Korupcija je neizogiben stranski produkt trgovine z drogo in tudi eden od njenih najmočnejših generatorjev. V Tadžikistanu je obstajala že v sovjetskih časih in se je še bolj razširila v postsovjetskih. Ta korupcija je zelo povezana s tradicionalnimi socialnimi institucijami, z razmerji v družinah, klanih, na delovnem mestu in med rojaki. Po pripovedovanju višjega predstavnika tadžikistanskih oblasti, »naj bi bili skoraj vse policijske enote in oficirji, ki nadzirajo mejo, vključeni v tihotapljenje droge. Nekateri tihotapijo drogo v Tadžikistan, drugi jo dostavljajo z obmejnega območja v druge predele države, nekateri samo »odprejo mejo« tihotapcem ali jim izdajo ključne informacije.« (Khamonov v Paoli in drugi 2007, 957) Tadžikistan je v manj kot desetih letih postal prava »narko-država«. Tihotapljenje drog zelo škoduje državnemu, političnemu in ekonomskemu sistemu ter resno grozi povojni rekonstrukciji države. Država z omejenimi sredstvi sama ne more učinkovito rešiti problema tihotapljenja drog in za spopad s tem problemom potrebuje mednarodno pomoč. (Paoli in drugi 2007)

Prav tako kot za Tadžikistan ima trgovina z opijem negativne posledice na drugo afganistansko sosedo – Iran. Skozi Iran naj bi po ocenah UNODC šlo 60 % afganistanskega opija, namenjenega predvsem Evropi. Iran naj bi imel okoli milijon odvisnikov od drog, od tega približno 930000 od opiatov, in s tem velike težave zaradi heroina. Naraščajoča poraba drog povzroča veliko obremenitev za policijo in otežuje odnose med populacijami: mladi – stari, religiozni – sekularni, modernisti – tradicionalisti. Zloraba drog v Iranu je mnogokrat spregledana zaradi vprašanja jedrskega programa, vendar strokovnjaki svarijo, da lahko, če se bo tako nadaljevalo, pusti velike socialne, demografske in zdravstvene probleme za naslednje generacije. Po navedbah agencije Reuters »postane vsako leto na novo odvisnih 130000 ljudi v Iranu.« (Reuters 2009, 15. november) Teheran porabi letno milijone dolarjev za boj proti trgovini z drogo in zaposluje tisoče mož za zavarovanje meje z Afganistanom ter Pakistanom, pri čemer v boju s tihotapci na leto umre nekaj sto policajev. Tihotapske skupine so postale močne kot uporniške skupine in so opremljene tudi s težkim orožjem, kot ga uporabljajo uporniki. (Beehner 2006) Iranski problem s tihotapstvom je tako resen, da kljub znano slabim odnosom med iranskimi oblastmi in zahodom, iranski predsednik Mahmoud Ahmadinejad poziva zvezo NATO za pomoč in kooperacijo pri boju proti trgovini z drogami. Po njegovem

mnenju bi lahko bil, če bi 10 % stroškov vojne v Afganistanu namenili za borbo proti trgovini z drogami, velik del proizvodnje opija in tihotapstva pod nadzorom. Teheran je prav tako pripravljen sodelovati pri nadzoru proizvodnje v sosednji državi – Afganistanu. (Xinhua 2011, 20. julij) Junija 2010 je prišlo do etničnih trenj med Kirgizi in Uzbeki tudi v Kirgizistanu, pri čemer je umrlo več kot 200 ljudi, 400000 Uzbekov pa je zbežalo v večja mesta ali bliže meji z Uzbekistanom. Sicer ostaja nejasno, kaj je povzročilo te napetosti ali kdo natančno stoji za njimi, pri čemer se sumi na lojaliste nedavno odstavljenega predsednika Bakiyeva. (Boston.com, 18. junij 2010) Pri tem avtor Olschner dodaja, da je postalo jasno, da je tihotapstvo zaostri razmere, čeprav ne nudi neposrednih dokazov za to trditev. (Olschner 2011)

Tudi Pakistan, ki meji na Afganistan, ima velik delež odvisnikov, približno 500000. Pri tem povzroča velike težave tudi predelovanje in tihotapljenje skozi Pakistan, kar omogoča velike zaslužke upornikom. V Pakistanu imajo zavezniki talibanov, kot so npr. Al-Kajda in sorodne skupine, oporišča vzdolž glavnih opijskih/heroinskih tihotapskih poti ter so tako na dobrih položajih, da imajo koristi od tihotapljenja drog. (UNODC 2010)

Afganistanski heroin zahteva približno 30000 življenj na leto tudi v Rusiji, ki ima okrog 2 milijona odvisnikov. Zloraba drog pa povzroča tudi epidemije virusa HIV oz. AIDS-a med uporabniki drog. (Reuters 2010, 12. avgust)

5.5 AMERIŠKA VOJNA PROTI DROGAM V AFGANISTANU

Po terorističnih napadih 11. 9. 2001 so ZDA napadle Afganistan, ki so mu v tistem času vladali talibani, ki so nudili zatočišče pripadnikom teroristične organizacije Al-Kajda. Operacija »Enduring Freedom« je bila namenjena odstranitvi Al-Kajde in njenih zmogljivosti v Afganistanu ter menjavi režima. Ukvarjanje z nelegalnimi ekonomijami v te vojaške cilje ni bilo zajeto. Tako je bil pristop ZDA do leta 2003 v zvezi s politikami proti drogam v Afganistanu »laissez-faire«. Ameriška vojska je razumela, da ne bo zmožna pridobiti obveščevalnih podatkov o talibanih in Al-Kajdi, če bodo poskušali izkoreniniti pridelovanje opija, prav tako pa so se zavedali, da nimajo dovolj velikega števila vojakov za zagotavljanje varnosti v državi ter za izkoreninjenje proizvodnje opija. Američani so se zanašali tudi na ključne vojne gospodarje, ki so bili vpleteni v tihotapljenje drog, ne le za pridobivanje

obveščevalnih podatkov, ampak tudi za neposredne vojaške akcije proti talibanom in Al-Kajdi. Velika večina političnih mešetarjev (vključno s Severnim zavezništvom) je bila do neke mere vključena v trgovino z drogo. Kooperacija z ZDA jim je omogočila učvrstitev moči pri trgovini z drogo. Ko so izrinili talibane iz Afganistana v varno zavetje Pakistana in tudi iz posla z drogo, so ta vakuum na višjih ravneh zapolnili različni vojni gospodarji. (Felbab-Brown 2009, 105–106)

Leta 1999 je bil Afganistan vir približno 75 % globalne proizvodnje opija. Na presenečenje mednarodnih opazovalcev je proizvodnja opija po prepovedi s strani talibanov s 4700 padla na 74 t naslednjo sezono. Ta prepoved, ki jo je 27. 7. 2000 ukazal Mula Omar, je predstavljala popolno prepoved gojenja opija. Avtorja Farrell in Thorne, ne da bi povelečevala ali zagovarjala talibane, predpostavljata, da je »bila to najuspešnejša in najbolj učinkovita akcija za prepoved drog v modernih časih.« (Farrell in Thorne v Thoumi 2007, 204) To prepoved so talibani uveljavljali z grožnjami in nasiljem. Po kolapsu talibanskega režima, kot posledici akcije »Enduring Freedom« in zahodne podpore, je bila vzpostavljena začasna uprava v Kabulu. Najprej je vladal optimizem, ki je temeljil na zagotovitvi mednarodne pomoči zahodnih vlad, in izjave afganistanskih voditeljev so obljubljale »vojno proti drogam« ter da se bodo končno sprijeli z opijsko ekonomijo. Kakor koli, tistega leta so afganistanski kmetje spet nasadili opijski mak in med letoma 2002 in 2004 je proizvodnja s 3400 narasla na 4200 t. Leta 2004 se je proizvodnja opija povečala za dve tretjini, kar je pomenilo, da je bilo zasajenih do takrat nevidenih 131000 ha. V tistih letih je opijska ekonomija predstavljala okrog 60 % afganistanskega BDP. (Goodhand 2005, 191–192)

Reakcija ameriške vlade na naraščanje proizvodnje opija po padcu talibanov je bila, da je predala vojno proti drogam Veliki Britaniji, saj je bila ta najbolj prizadeta zaradi posledic afganistanskega heroina – cena heroina na britanskih ulicah je močno padla in odvisnost je strmo naraščala. Leta 2002 je bilo v Veliki Britaniji okrog 300000 odvisnikov, afganistanski heroin pa je predstavljal 90 % britanske oskrbe. Tako je na začetku leta 2002, po konferenci v Bonnu, Velika Britanija sprejela glavno vlogo v vojni proti drogam – kot takojšnji nacionalni interes. Najprej je služba MI6 iskala dovoljenje, da bi odkupila celoten pridelek iz leta 2002. Idejo so v Londonu zaradi stroškov in zunanjega videza zavrnili. Namesto tega so britanske posebne enote plačevale kmetom, da ne bi znova sadili. V naslednjih nekaj letih so tako namenili desetine milijonov funtov afganistanskim uradnikom, starešinam in kmetom, da ne bi sadili maka. Ta plačila so bila namenjena spodbujanju sajenja alternativnih poljščin, vendar

nekateri kmetje, ki so se strinjali s pogoji, niso nikoli dobili plačila, drugi so denar porabili za razširitev in namakanje makovih polj, pogosto tudi na bolj oddaljenih lokacijah. Večina kmetov se je odločila, da zasadijo mak, saj so po hektarju dobili štirikrat več kot za pšenico, paradižnik ali sadje. (Nathan 2009, 331) Opij ima velike prednosti v primerjavi z ostalimi pridelki: lahko se ga da prodati, je trajen in primeren za skladiščenje, kar omogoča kmetu rezervo. Zmerna zahteva po vodi ga naredi primernega v državi, kjer primanjkuje namakalnih površin. Ima pa tudi koristi za ekonomijo: jamči dotok denarja na različne ravni nacionalne ekonomije, ima stabilnostni učinek na valuto in je delovno intenziven, kar omogoča, da populacija ostane v ruralnih predelih ter tako zmanjša potencialne migracije v urbane centre ali sosednje države. (Koehler in Zuercher 2007, 64) Leta 2004 je proizvodnja opija dosegla takšen razmah, da uradniki v agenciji DEA in nekateri v ameriški administraciji niso mogli ostati tiho. 2005 je ameriški kongres podprl načrt, da gre tretjina ameriške pomoči – več kot 300 milijonov za izkoreninjenje maka. Pripravljen je bil načrt za napad na »opijska polja« – s pesticidi in škropljenjem iz zraka, kjer je to mogoče, ter z ročnim iztrebljanjem, če bi bilo potrebno. Skoraj takoj za tem so šli napori za iztrebljenje po zlu. Zunanje ministrstvo ZDA je najelo DynCorp in plačalo 150 milijonov \$, prispeli so ameriški pogodbeni delavci, ki so nadzirali približno 600 afganistanskih delavcev, razdeljenih v skupine in plačanih 5 \$ na dan. Na poljih so delavci napadali mak z motikami in s palicami, včasih so jim pomagali traktorji. Kmetje, ki so izgubili svoja polja, so bili navadno tisti, ki niso plačali podkupnin. Kmalu so ekipe za iztrebljanje pričakale jezne tolpe, ostrostrelci, obcestne bombe in rakete. Kmetje so pomoč za zaščito svojih polj poiskali pri vojnih gospodarjih iz sovjetskega obdobja, drugi pa so zahtevali vrnitev talibanov. Pri teh naporih je skupinam za iztrebljanje opija uspelo uničiti le okrog 1000 hektarjev. Iztrebljanje opijskega maka je tako po vseh merilih propadlo. Pri tem je bilo ubitih ali poškodovanih na ducate Afganistancev. Največ koristi od tega pa je imel DynCorp, ki je dobil veliko pogodb, ki so presegle vrednost 1 milijarde \$. Povprečno se je proizvodnja opija povečevala za 30 % na leto – do leta 2007, ko je bilo pridelanega največ opija v človeški zgodovini. (Nathan 2009, 332–333)

Leta 2008 je sledil nov val iztrebljanja v provinci Nangarhar. To so delali ročno – s sodelovanjem plemenskih elit in provincialnih oblasti – z obljubo, da bodo zagotovili alternativne vire preživljanja, z osebnimi izplačili ter grožnjami zveze NATO, da bodo bombardirali hiše tistih, ki ne sodelujejo pri iztrebljanju. Posledično so provinco Nangarhar proglasili kot provinco brez opija, kar so v Washingtonu in pri UNODC predstavili kot velik

uspeh ter model za prihodnost. A ko so narasle svetovne cene hrane in so se zmanjšali prihodki gospodinjstev, so bile ekonomske posledice v provinci hude. Spet je iztrebljanje odtujilo populacijo od regionalnih in državnih oblasti ter omogočilo prihod talibanov v to strateško važno provinco, spet je sledilo nasilje med jeznimi kmeti in uporniki na eni ter policijo in skupinami za iztrebljanje na drugi strani, rezultat je bil na desetine mrtvih policajev. Čeprav so zgodovinsko plemena, ki živijo v tej provinci, zavračala talibane, so se vojskujoče strani okoristile z lokalno zavrnitvijo države in vladnih avtoritet. Mnogi deli province danes niso več dosegljivi za afganistanske državne oblasti. (Felbab-Brown 2009, 108–109)

Delež, ki ga od opija zaslužijo talibani, je ocenjen na 90–400 milijonov \$ letno, celotni dohodek od opija in heroina pa na 2,8 do 3,4 milijarde \$, kar jasno kaže na to, da talibani niso prevzeli celotne trgovine z opijem, kjer je največji del pod nadzorom privržencev Karzaijevega režima. Trgovino nadzira 25–30 ključnih tihotapcev, večina na jugu Afganistana, in ti so tesno povezani z režimom ter uradniki na visokih položajih. Po navedbah londonskega Daily Maila naj bi bili štirje največji igralci v trgovini s heroinom višji uradniki v afganistanski vladi. (Dale 2010) Prav tako obstaja splošno strinjanje med opazovalci, da je v provinci Kandahar, ki ji z železno roko vlada brat predsednika Karzaia – Wali Karzai, prav ta globoko vpleten v trgovino z opijem, kar pa seveda oba zanikata. (Shaikh 2010, 33)

Po poročilu UNODC: Afghan Poverty Paper ima Afganistan, tako kot mnoge države v razvoju, veliko kmetov, ki gojijo pridelke na majhni površini in so zelo revni. Večina jih ne more preživeti, ne da bi gojili opijski mak. Podatki kažejo na to, da je prihodek kmetov, ki sadijo mak, približno 4000 \$ na leto, prihodek tistih, ki ga ne sadijo, pa okrog 2300 \$, čeprav oboji obdelujejo približno enako površino zemlje. To potrjuje tezo, da prinaša gojenje maka večji dobiček. Če pustimo ob strani revščino, je jasno, da so lokalna korupcija in uporniki glavni elementi pri večanju proizvodnje opijskega maka. Videti je, da je danes najmočnejši dejavnik, ki vpliva na obseg proizvodnje opijskega maka, varnostna situacija, saj je na področjih z dobro varnostjo povprečna njiva za gojenje maka štirikrat manjša kot na nevarnejših območjih. To kaže, da zmanjšanje proizvodnje opija ne more biti uspešno samo z lajšanjem revščine in da so potrebni tudi drugi ukrepi. Afganistanski kmetje potrebujejo pomoč, vendar ta ne more biti videna kot zadosten odgovor na trgovino z drogami, prav tako kot potreba po pomoči ne sme biti uporabljena kot opravičilo za nadaljnjo in povečano proizvodnjo opija. (UNODC 2008)

Po rekordnem letu 2007 je proizvodnja opija v Afganistanu začela padati, kar pa gre pripisati stanju na trgu. UNODC predvideva, da imajo tihotapci na zalogi 10000 t opija, letno svetovno povpraševanje pa znaša 5000 t. Posledično je nekoliko padla cena suhega opija in tako se je zmanjšal tudi prihodek kmetov od prodaje. Kljub temu je proizvodnja opija še vedno donosnejša od pridelovanja ostalih tradicionalnih poljščin. Lahko domnevamo, da lahko prav tako kot leta 2001, ko so bili za zmanjšanje oz. uničenje proizvodnje opija zaslužni talibani, sedajšnje zmanjšanje pripišemo manipulacijam tihotapcev, bolj kot pa napredku pri izkoreninjenju gojenja opijskega maka, prijetju tihotapcev in uničenju acetilnega anhidrida – kemikalije, ki je ključni element pri pretvarjanju opija v heroin. (Shaikh 2010, 33)

New York Timesa poroča, da se afganistanski kmetje, ki so jim bila uničena polja maka, zatečejo k drugi prepovedani kulturi – gojenju marihuane, iz katere nato proizvajajo hašiš. Gojenje marihuane in kajenje hašiša je lokalna tradicija v Afganistanu, vendar ne v takšni količini, kot je gojijo sedaj. Ker vlada po uničenju makovih polj ne pomaga kmetom, ti za preživetje nimajo druge izbire, kot je gojenje marihuane. Dobički od hašiša so večji od dobičkov od katerih koli legalnih pridelkov. Večina tega hašiša je prodanega tihotapcem, ki ga tihotapijo v druge države in imajo tako visoke dobičke. (New York Times 2007, 4. november)

Administracija Baracka Obame se odmika od Busheve strategije iztrebljanja, ki je gotovo povzročila nezaupanje kmetov, ki pridelujejo opij. Strategija se je premaknila proti selektivni prepovedi prometa in k eksplicitnim napadom na tihotapce, ki podpirajo upornike. Ta strategija lahko ali pa tudi ne oslabi talibane, vendar ciljanje na to, kar predstavlja približno desetino produkcije, očitno ne more nikoli končati statusa Afganistana, kot prve »narko-države« na svetu. Prav tako pa ne more zaustaviti post-1980 heroinske epidemije, z mnogimi odvisniki v Pakistanu, Rusiji, Ameriki, Evropi in v Afganistanu samem. (Dale 2010)

Obamova administracija se prav tako upira premislekom o najbolj razumni in humani rešitvi afganistanskega heroinskega problema. To je predlog Mednarodnega sveta za varnost in razvoj (ICOS¹²) »poppy for medicine«, ki predlaga poskusno ustanovitev seznama kmetov z licenco, ki bi gojili opijski mak ter ga nato prodajali za izdelavo potrebnih zdravil, kot sta morfij in kodein. Predlog je dobil podporo Evropskega parlamenta in Kanade, v ZDA pa je bil deležen hudih obtožb, in sicer predvsem zaradi strahu, da bi se povečala proizvodnja opija. To

¹² International Council on Security and Development.

bi sicer bil kratkoročni odgovor na to težavo – heroinsko epidemijo v Rusiji in Evropi. Dolgoročna strategija pa bi morala biti zamenjava opijskega maka z ostalimi poljščinami v desetih do petnajstih letih. (Dale 2010, 3–4)

6 STOLETNA REGULACIJA DROG

Globalne politike do drog so utemeljene v načrtih, ki dajejo jasne in neposredne avtoritete tistim, ki jih podpirajo, medtem ko tiste, ki jih ne podpirajo, označujejo za etično ter politično neodgovorne. Takšno mišljenje je lahko problematično. Z definiranjem najbolj strogih prohibicij – kot najbolj moralnih postanejo pomisleki o njihovih posledicah težavni. Posebej težavno postane opazovanje in učenje iz učinkov ter dosežkov prohibicije. (Rolles 2009, 19)

Poročilo UNODC ob stoletnici regulacije drog, *A Century of International Drug Control*, poroča, da je bila ta regulacija uspešna in navaja podatke, ki potrjujejo uspešnost sprejetih strategij. Tako naj bi se v sto letih število uporabnikov opija z 1,5 % svetovne populacije zmanjšalo na 0,25 %, s tem se je tudi količina proizvedenega opija zmanjšala z 41000 na 8000 t, zmanjšalo pa se je tudi število držav, ki ga proizvajajo, ta proizvodnja je sedaj skoncentrirana v Afganistanu (92 %). Enako je s proizvodnjo koke, ki so jo prej proizvajali v andskih in v nekaterih azijskih državah. Danes je proizvodnja koke skoncentrirana v treh andskih državah: Kolumbiji, Peruju in Boliviji. Za to si lahko nekaj zaslug pripiše mednarodna regulacija drog.

Proizvodnja kokaina (legalna in nelegalna), ki je bila leta 1900 praktično enaka nič, je leta 1996 narasla na 950 t in leta 2007 na 994 t, kar kaže na dramatično povečanje proizvodnje, iz česar se da sklepati, da obveze, ki so jih sprejeli na začetku dvajsetega stoletja, niso bile operativno udejanjene. Uspešne so bile z vidika, da so nekatere države: Tajvan, Indonezija – Java, Šrilanka in Vzhodna Afrika opustile proizvodnjo koke oz. vsaj zmanjšale njeno proizvodnjo.

Globalna regulacija se je izkazala za uspešnejšo, ko gre za opiate, saj se zdi, da je sistem deloval, ker je v sto letih (1906 do 2007) globalna legalna proizvodnja opija padla za 99 %, nelegalna pa za 78 %. Napredek pri zmanjšanju proizvodnje opija izvira predvsem iz

izboljšanja nadzora nad legalnimi opii, vendar je zmanjšanje proizvodnje legalnega opija delno nadomestila nelegalna proizvodnja, predvsem od osemdesetih let dalje. Pomembnost nelegalnega sektorja proizvodnje opija se je povečala od malenkostne proizvodnje na začetku dvajsetega stoletja do 70 % globalne proizvodnje leta 2007. Proizvodnja opija, sedaj skoncentrirana v Afganistanu, predstavlja četrtno proizvodnje iz leta 1906/07 na Kitajskem. Če izvajamo Afganistan, se je proizvodnja opija od leta 1990 zmanjšala za 70 % zaradi velikega upada proizvodnje v zlatem trikotniku (Mjanmar, Laos, Tajski).

Poročilo predvideva, da bi brez multilateralnih sistemov za regulacijo drog lahko bilo danes na svetu 90 milijonov uporabnikov opiatov namesto 17 milijonov, kolikor jih je sedaj. Narasla je pa poraba kokaina in ostalih stimulantov, in sicer z manj kot 0,1 % na 0,7 % svetovne populacije. Ocene predvidevajo, da je skupna poraba opiatov in kokaina v zadnjem stoletju upadla za 40 %.

Kljub tem uspehom glavni cilj – omejitev uporabe psihoaktivnih substanc pod mednarodnim nadzorom na medicinske in znanstvene namene – ni bil dosežen. Če pogledamo stoletje nazaj, lahko zaznamo, da sta nadzor drog in izvajanje le-tega povzročila številne nenamerne posledice:

1. Ustvarila sta nelegalni črni trg, kjer ni pomanjkanja ljudi, kriminalcev, ki so se pripravljali vključiti v ta trg in tako pobirati tudi 100-kratne dobičke pri trgovini s prepovedanimi drogami.
2. Povzročila sta premik politik, saj črni trg zahteva odgovore držav za izkoreninjenje kriminala, zahteva tudi več sredstev, ki pa so omejena. Zato je bilo »javno zdravje«, ki je glavna skrb pri nadzoru drog in prav tako zahteva sredstva, v preteklosti v ozadju.
3. Tretja nenamerna posledica je geografski premik proizvodnje drog. Gre za »efekt balona«, kjer stiskanje (s strožjim nadzorom) na enem mestu povzroči nabreklost (povečanje) na drugem, kljub temu da je prvotni efekt lahko zmanjšanje. Uspehi v Turčiji, Pakistanu in Iranu so premaknili problem v Afganistan. Podobna dinamika je tudi v Andih, kjer se proizvodnja koke premika med državami.
4. Četrta posledica je nadomestitev substance. Ko je uporaba ene droge pod nadzorom z zmanjšanjem ponudbe ali povpraševanja, se dobavitelji in uporabniki zatečejo k drugim substancam s podobnim učinkom. Npr. kokain zamenjujejo z amfetamini ali pa tudi obratno, če ta postane dostopnejši.

5. Način, kako oblasti ravnaajo z uporabniki nelegalnih drog. Videti je, da je nastal sistem, v katerem so odvisniki izključeni iz družbe in marginalizirani, posledično tudi stigmatizirani ter velikokrat nezmožni priti do pomoči, tudi če jo sami želijo.

Te posledice predstavljajo velike izzive za mednarodno skupnost. In če jih hočejo države rešiti, mora biti multilateralni sistem osvežen in posodobljen. Glede na izkušnje iz nedavne zgodovine, bo napredek možen, če bo zadoščeno trem ciljem: zagotovljena morajo biti osnovna načela, učinek nadzora drog mora biti izboljšán, potrebno se je soočiti tudi z nenamernimi posledicami, jih nagovoriti ter obvladovati.

Medtem ko so se Združeni narodi leta 1998 obvezali za svet brez drog do leta 2008, česar pa niso dosegli, kot sem že omenil, je leta 2009 UNODC postavil novi rok, tj. leto 2019. Do takrat naj bi uničili ali pomembno in merljivo zmanjšali proizvodnjo nelegalnih drog, ki se pridobivajo iz rastlin, povpraševanje po nelegalnih drogah, proizvodnjo ter tihotapljenje sintetičnih drog, tihotapljenje predhodnih kemikalij, ki se uporabljajo pri proizvodnji nelegalnih drog, in pranje denarja, povezanega z drogami. (UNODOC 2008)

Globalna komisija (Global Commission) za politike do drog pa v poročilu War on Drugs (junij 2011) ugotavlja, da je globalna vojna proti drogam neuspeh. Po tem ko so ZN pred 50 leti sprejeli Single Convention on Narcotic Drugs in ko je Richard Nixon pred 40 leti zagnal vojno proti drogami, so ustvarjalci politik verjeli, da bodo stroge kazni proti vpletenim v trgovino z drogami ter uporabnikom vodile v nenehno zmanjševanje trga z drogami, kot so heroin, kokain, kanabis, in da bodo končno dosegli »svet brez drog«. V praksi pa je drugače, saj so nelegalni trgi z drogami, ki jih nadzorujejo kriminalne skupine, v tem času dramatično rasli. Kljub porastu dokazov, da aktualne politike ne dosegajo zastavljenih ciljev, se večina ustvarjalcev politik na nacionalnih in mednarodnih ravneh izogiba temeljitim raziskavam ali debatom o alternativnih možnostih.

Komisija predlaga nova načela:

1. Politike do drog morajo temeljiti na čvrstih empiričnih in znanstvenih dokazih. Glavno merilo uspeha morajo biti zmanjšanje škode za zdravje in varnost ter blaginja posameznikov v družbi.
2. Politike do drog morajo temeljiti na človekovih pravicah. Končati se morata stigmatizacija in marginalizacija uporabnikov določenih drog ter vpletenih na nižjih

ravnih gojenja, proizvodnje in distribucije, pri tem pa je treba odvisnike od drog obravnavati kot paciente in ne kot kriminalce.

3. Razvoj in implementacija politik do drog morata biti globalna tema ter odgovornost, upoštevati pa morata tudi politične, kulturne in socialne realnosti. Politike morajo spoštovati pravice in potrebe ljudi, ki so prizadeti zaradi proizvodnje, tihotapljenja ter uporabe drog, kot je bilo eksplicitno zapisano v konvenciji o tihotapljenju drog iz leta 1998.
4. Politike do drog morajo biti obravnavane obsežno, vključujoč družine, šole, javno zdravstvo, strokovnjake, razvoj in civilno družbo, ter represivne organe in ostala ustrezna telesa. (Global Commission Report 2011)

Leta 2009 so predsedniki Brazilije, Mehike in Kolumbije (Cardoso, Zedillo, Gaviria) zbrali 17-člansko neodvisno komisijo – Latin American Commission on Drugs and Democracy, ki je ovrednotila politike vojne proti drogam ter oblikovala okvire za nove rešitve. Na kratko: »prohibicionistične politike, ki temeljijo na izkoreninjanju proizvodnje in prekinitvi dotoka drog, ter kriminalizacija uporabnikov drog niso prinesli zelenih učinkov, saj smo danes, bolj kot kdaj koli prej, oddaljeni od prvotnega načrta – izkoreninjenja drog. (Latin American Commission on Drugs and Democracy 2009)

Istega leta je Mehika dekriminalizirala posest manjših količin marihuane, kokaina, heroina in ostalih drog. Z zakonom so določili največje količine za lastno uporabo, ljudje, ki jih bodo dobili z dovoljenimi količinami za lastno uporabo, pa ne bodo več predmet kriminalne preiskave. (New York Times 2009, 21. september) Prav tako je v Braziliji posest droge sicer še vedno kriminalna dejavnost, vendar so kazni za posest omiljene in naj bi bile »vzgojne« – npr. opozorilo o posledicah jemanja drog, družbenokoristno delo ter izobraževanje. Avtor Rodrigues Torres sicer zagovarja tezo, da so takšne represivne kazni še vedno »kriminalizacija« posameznika in da gre za kršenje ustavnih ter človekovih pravic. Po njegovem mnenju kriminalizacija ne more biti simbolna opcija, ki ima namen prikazovati, da so bili storjeni koraki za soočenje s problemom. Nadalje trdi, da se kriminalizacija posesti droge za lastno uporabo na različnih ravneh legalnega sistema uporablja za doseganje pozitivnega vtisa v javnosti, vendar pa nima nobene učinkovitosti, in dodaja, da zakoni niso dobri, še posebej če vsebujejo simbolno konotacijo brez prave obveze za spremembe preko socialnih politik. (Rodrigues Torres 2009, 9)

Leta 2009 je tudi v ZDA začelo prihajati do sprememb ameriških strategij proti drogam v Afganistanu, po tem ko je Richard Holbrooke, posebni svetovalec Baracka Obame, označil ameriške napore proti drogam v Afganistanu za polom, saj ZDA porabijo več kot osemsto milijonov dolarjev letno za protinarkotične akcije, od katerih pa ne dobijo nič. To je bil po njegovem najbolj potraten in neučinkovit program, ki ga je videl v 40 letih. (Sunday Times 2009, 23. marec) Do formalne spremembe je prišlo z Afghanistan Pakistan Regional Stabilization Strategy iz 2010, ki povezuje protiuporniške in protinarkotične cilje. Najpomembnejše pri tem pa je ukinjanje strateškega cilja – izkoreninjanja na terenu. Istega leta so te strategije posodobili in ostali pri dveh ciljnih – boju proti tihotapsko-gverilskim verigam ter proti tihotapsko-korupcijskim zvezam. Strategija potrjuje, da ZDA ne bodo več financirale ali podpirale uničevanja makovih polj, medtem ko podpirajo lokalna prizadevanja. (Sun Wyler 2011, 15–16) Pred tem je ameriški »drug czar¹³« Gil Kerlikowske napovedal opustitev termina »vojna proti drogam«. (Independent 2010, 17. januar) 111 kongres (2009–2010) je potrdil »Western Hemisphere Drug Policy Commission Act«, ki bi ustanovil neodvisno skupino, ki bi ovrednotila ameriške politike in strategije za zmanjšanja ponudbe in povpraševanja po drogah, sicer pa ta komisija naj ne bi bila namnjena podpora legalizacije drog. Komisija zaradi začetka delovanja 112. kongresa ni začela z delom. (JustFacts 2009, 6. maj 2009) S tem so tudi Američani sami po 40 letih »vojne proti drogam« zaradi redkih uspehov začeli svoje politike postavljati pod vprašaj. Potrebno je dodati, da tudi na novo samozavestne regije Latinske Amerike niso več pripravljene sprejemati prohibicionističnih politik. (Independent 2010, 17. januar)

Prohibicionistične politike oz. »vojna proti drogam« ne delujejo in so neustrezne, ker se osredotočajo na substanco samo, ne pa na način, kako se te substance pridobivajo, uporabljajo ali še pomembneje, kako družba obravnava njihove uporabnike. Velika večina škodljivih posledic drog – kriminal, HIV in druge bolezni, nasilje, zapor, smrt, se napaja iz prohibicionističnih politik, ki jih zasledujejo ZDA. Tako je npr. vojna proti drogam imela velike posledice za epidemijo širjenja virusa HIV, saj je danes 30 % okuženih s tem virusom zaradi intravenozne uporabe drog, v Vzhodni Evropi celo 60 %.

Kriminalizacija drog in njihove uporabe direktno in indirektno vodi do dramatičnega zvišanja z drogo povezane škode in bi regulacija ter nadzor proizvodnje in distribucije pomenila

¹³ Head of the US Office of National Drug Control Policy.

napredek pri zmanjševanju škode. Zraven prohibicionističnega modela tako obstaja 6 osnovnih modelov za regulacijo ponudbe drog:

1. Prosti trg (Free market legalisation)

Ta model se pogosto napačno povezuje z legalizacijo, nasprotniki reform ga imajo za »scenarij nočne more«, zagovarjajo pa ga le strogi libertarci. Ta model ni primeren za droge, ker ga država ne more primerno in odgovorno urejati. Pri tem modelu bi trgovina z drogami padla v roke različnim dobičkarjem, prav tako kot pri prohibiciji. Potencialno je ta model celo slabši kot nadzor kriminalcev nad drogami, saj bi bili legalni komercialni igralci, katerih glavna skrb je profit, svobodni, da bi agresivno podpirali in oglaševali uporabo drog.

2. Predpisano na recept (Prescription)

Ta model je med vsemi trenutnimi modeli najstrože urejen. Pri tem gre za predpisovanje drog registriranim uporabnikom, izdajalo pa bi jih medicinsko osebje. Ta model bi bil urejen po mnogih zakonih in strogih predpisih, prav tako pa bi ga nadzorovali represivni organi, ki bi določali kriterije, katere droge bodo dostopne in pod kakšnimi pogoji. Ta model je zaradi strogega nadzora najdražji za izvajanje in bi bil najprimernejši le za najbolj problematične uporabnike drog – zasvojenca. Tak model že obstaja v primeru metadonskega zdravljenja in daje dober, vendar omejen vpogled, kako lahko legalno predpisovanje pomaga ljudem, da pridejo do droge na recept namesto na ulici. Tukaj obstajajo jasne koristi za varno in preskrbljivo oskrbo z drogami in potrebščinami za uživanje. Z medicinskega vidika je ta model dober predvsem za intravenozne uživalce drog.

3. Lekarniški model (Pharmacy model)

Ta model deluje tudi znotraj jasno določenega medicinskega okvira, a je manj restriktiven in urejen od modela z recepti. Farmacevti bi izvrševali recepte, sami pa jih ne bi mogli izdajati. Ta model ni neposredno vpleten v deljenje ali prodajo drog za nemedicinsko uporabo, vendar bi ga lahko uspešno prilagodili tako, da bi upravljal dostopnost do drog. Usposobljeni farmacevti z licenco bi tako delovali kot čuvaji dostopa do drog. Legalno bi bili obvezani, da omejujejo dostop v skladu s strogimi kriteriji, prav tako pa bi delovali kot vir realnih informacij in bi lahko dajali praktične nasvete ter podporo.

4. Licencirana prodaja (Licensed sales)

Ta model je podoben prodaji alkohola in tobaka ter predstavlja manj omejevalen model. Tak sistem bi vseboval različne regulativne kontrole, da bi urejal prodajo, dobavo, produkt in kupce. Pri tem bi bili vzpostavljeni različni zakoni, ki bi jih urejale mestne, regionalne ali državne oblasti v skladu z legalnimi in s kulturnimi normami. Te avtoritete bi delovale kot telo, ki izdaja licence, podpirali pa bi jih tudi policija, carina, trgovski standardi in medicinska infrastruktura.

5. Licencirana prodaja na javnih mestih (Licensed premises)

Ta model je primerljiv npr. z bari, ki imajo licence za prodajajo in uživanje alkohola. Vzpostavljen je že dolgo in obstajajo mnoge kontrole glede krajev – barov, kjer alkohol prodajajo. Pri tem gre za omejevanje prodaje na osnovi starosti, vinjenosti in odpiralnega časa. Licence podeljujejo lokalne oblasti, ki tudi izvajajo nadzor. Primer tega so »coffe shopi« na Nizozemskem, kjer so šle oblasti korak dalje k licenciranju in uporabi marihuane. Coffe shopi delujejo znotraj strogih zakonov.

6. Nelicencirana prodaja (Unlicensed sales)

Nekatere psihoaktivne substance, ki predstavljajo malo tveganja, npr. kava, tradicionalna uporaba kokinih listov in nekatera manj močna protibolečinska sredstva, so subjekt majhnega nadzora. Tukaj se pravila nanašajo na standardne opise izdelka in ustrezno označbo (sestavine, rok uporabe). Te substance so prosto dostopne, vendar so lahko včasih podvržene lokalnim omejitvam. (Rolles 2009, 19–27)

7 SKLEPNI DEL

Skozi diplomsko delo sem se ukvarjal z regulacijo drog, ki je neločljivo povezana z ameriško vojno proti drogam, to vojno pa sem preučil na primeru Afganistana in Kolumbije.

Prva hipoteza pravi, da povzroča odvisnost Afganistana in Kolumbije od trgovine z drogo destabilizacijo omenjenih držav in širšega območja ter predstavlja globalno nevarnost. Skozi ugotovljeno lahko to hipotezo potrdim, saj ima trgovina z drogo tako notranje kot zunanje posledice. Nekatere skupine so postale tako močne, da lahko delujejo kot »država v državi« in nadzorujejo dele ozemlja, nad katerimi država posledično nima pristojnosti. Obe državi sta koruptivni – s korupcijo na najvišjih ravneh, veliko je nasilja, prav tako pa trgovina z drogo povzroča socialne in zdravstvene probleme. Tihotapljenje je v obeh primerih povzročilo resne težave v tranzitnih državah na širšem območju (Mehika, Tadžikistan), povzroča pa tudi globalno nevarnost, saj se zaradi visokih profitov s tihotapljenjem droge ukvarjajo teroristične skupine.

Druga hipoteza predpostavlja, da proizvodnje droge v Kolumbiji in Afganistanu ni mogoče omejiti oz. ustaviti na način, ki se ga poslužujejo ZDA, saj ta povzroča odpor pri lokalnem prebivalstvu. Tudi ta hipoteza drži, čeprav je potrebno dodati, da je ameriški način vojne proti drogam, ki temelji na represivnih dejanjih, usmerjenih k izkoreninjenju proizvodnje na začetku, delno sposoben omejiti proizvodnjo. Na to kaže primer Kolumbije, kjer je proizvodnja koke nekoliko upadla, vendar je Kolumbija še vedno največja država proizvajalka koke. Fizično iztrebljanje povzroča odpor pri lokalnem prebivalstvu, ki goji mak ali koko, ker mu s tem jemlje vir preživetja, saj je sajenje obeh rastlin še vedno veliko donosnejše kot sajenje normalnih poljščin, zato revni kmetje drugih alternativ preprosto nimajo. Fizično uničevanje je povzročilo tudi, da so kmetje začeli sodelovati z uporniškimi skupinami in pri njih iskati zaščito. Čeprav ZDA opuščajo fizično izkoreninjanje, je financiranje nevojaških programov nezadostno. »Približno 10–15 % področij, kjer gojijo prepovedane rastline, je vključenih v projekte alternativnega razvoja ... in v povprečju 5 % kmetov prejme pomoč za alternativni razvoj. Razlogi, ki omejujejo doseg pomoči, so pomanjkanje varnosti, pomanjkanje politične volje ali sredstev za zagotovitev alternativnih projektov in lokalno nezaupanje v vlado ali pa še drugi zunanji vzroki.« (Sun Wyler 2010, 26)

Potrdim lahko tudi tretjo hipotezo, ki pravi, da je 100-letna regulacija drog neuspešna. Sicer poročilo ob stoletnici regulacije navaja zmanjšanje proizvodnje drog v zadnjih sto letih, vendar je prohibicija problematična, saj prinaša ekonomske koristi črnemu trgu, ki je zahteval tisoče žrtev – tako med tihotapci, organi pregona kot tudi uživalci drog. Črni trg prinaša možnosti tako velikega zaslužka, da se vedno najdejo ljudje ali skupine, ki so se pripravljene ukvarjati s trgovino z drogo. Poleg neposrednih žrtev prohibicija ustvarja še ostale socialne težave in vzpodbujala korupcijo. Povpraševanja po drogah pa takšne politike niso uspeli zmanjšati, kot kažejo številke, tudi ponudbe ne, saj je na globalnem trgu ponudba drog dovolj velika, da zadosti povpraševanju, tako da ni prišlo do kakšnih velikih omejitev uporabe psihoaktivnih substanc. Po drugi strani pa, kot uči ekonomija, so javne politike ekonomsko gnane. Politike so gotovo povezane z ideologijami, ampak na neki točki morajo zagotavljati nekaterim skupinam, razredom ali »interesom« koristi, sicer jih ne bi uzakonili ali pa ne bi preživele na dolgi rok.

Četrta hipoteza predpostavlja, da cilj ameriške politike v vojni proti drogami ni zmaga v tej vojni, ampak je to nadzor nad trgovino in širjenje političnega vpliva. Te hipoteze ni mogoče popolnoma ovreči. Za nadzor nad trgovino z drogami ni neposrednih dokazov, lahko pa iz ugotovljenega sklepamo, da bi ZDA morale spremeniti strategije za uspeh proti trgovini z drogami, če bi želele doseči zmago. Tega ZDA ne storijo in ponavljajo zgrešene strategije, ki posledično pomenijo nezmanjšanje ponudbe drog na tržišču v ZDA oz. na globalni ravni. V tej vojni so ZDA od akcij proti drogami prešle na boj proti upornikom ali kartelom, borba proti drogami pa je tako zgubila pomen oz. postala manj pomembna, prav tako pa ne naredijo dovolj za zmanjšanje povpraševanja, kar je eden od ključnih dejavnikov, ki bi pripomogel k izboljšanju razmer. Tako kot sem že omenil, imajo ZDA tudi druge interese in boj proti drogami ni vedno glavna prioriteta v teh državah. V primeru Latinske Amerike, natančneje Kolumbije, gre tudi za zavarovanje naftnih polj. Z državami Latinske Amerike so podpisali trgovinske sporazume o prosti trgovini, ki pa so, paradoksalno, zmanjšali ekonomske priložnosti v latinskoameriški regiji. Avtor Sharp zagovarja idejo, da bi lahko šlo pri ameriški vojni proti drogami tudi za skriti imperializem, saj ZDA pomagajo ustvarjati in usposabljeni vojske, ki bi končno lahko dosegale zastavljene cilje ZDA. Ta skriti imperializem je po njegovem obsojen na propad, saj je zakoreninjen v precenjevanju samega sebe in imperialni aroganci, ker se ZDA niso zmožne ali pripravljene zavedati meja svojih v moči, prav tako pa

nastaja zmeda, saj imajo ZDA veliko moči za uničenje ter zelo malo moči za ustvarjanje novega. (Sharpe 2006, 499)

8 LITERATURA

Bagley, Michael. 1988. US Foreign Policy and the War on Drugs: Analysis of a Policy Failure. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 30 (2–3). Dostopno prek: <http://www.jstor.org/pss/165986> (20. maj 2011).

Baldwin, Tom in David Charter. 2009. Obama changes tactics in 'disastrous' war against Afghanistan's heroin producers. *The Sunday Times*, 23. marec. Dostopno prek: <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article5955860.ece> (15. avgust 2011).

Banks, Catherine M. in John A. Sokolowski. 2008. From war on drugs to war against terrorism: modeling the evolution of Colombias counter insurgency. *Social Science Research* (38). Dostopno prek: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0049089X08000768> (16. maj 2011).

Beehner, Lionel. 2006. Afghanistan's Role in Iran's Drug Problem. *Council on Foreign Relations*. Dostopno prek: <http://www.cfr.org/iran/afghanistans-role-irans-drug-problem/p11457> (17. avgust 2011).

Bejarano, Adriana C., Leonardo H. Correa in Liliana M. Davalos. 2009. Disabusing cocaine: Pervasive myths and enduring realities of a globalised commodity. *International journal of Drug policy* (20). Dostopno prek: http://bcrb.bio.umass.edu/tldg/sites/bcrb.bio.umass.edu/tldg/files/Davalos_etal.TLDG_.reading.pdf (20. maj 2011).

Bonner, Robert C. 2010. Novi kokainski kavboji. *Mladina Global*, 70-74 (november).

Boston.com. 2010. *Ethnic attacks in Kyrgyzstan*, 18. junij. Dostopno prek: http://www.boston.com/bigpicture/2010/06/ethnic_attacks_in_kyrgyzstan.html (15. avgust 2011).

Bowmaker, Simon W. in Mark Thornton. 2008. Recreational Drugs. V *Prohibitions*, ur. John Meadowcroft, 54–75. London: The institute for economic affairs.

Buxton, Julia. 2010. The Historic Foundations of the Narcotic Drug Control Regime. V *Innocent Bystanders: Developing Countries and the War on Drugs*, ur. Philip Keefer in Norman Loayza, 61-93. Dostopno prek: <http://www-wds.worldbank.org/external/default/>

WDSContentServer/IW3P/IB/2010/03/25/000333037_20100325005015/Rendered/PDF/536410PUB0Use0Only1.pdf (16. maj 2011)

Colby, Seth in Francis Fukuyama. 2011. Polovični čudež. *Mladina Global*, 22-24 (avgust).

Dale, Scott Peter. 2010. Can the US Triumph in the Drug-Addicted War in Afghanistan? Opium, the CIA and the Karzai Administration. *Asia-Pacific Journal: Japan Focus* 13 (2). Dostopno prek: http://dikul.uni-lj.si.nukweb.nuk.uni-lj.si/V/S64536IC2UDAVM7S1BP2GP562CBJ7HVEEUSG2GDQUF6PDPVK9N-53695?func=quick-3&short-format=002&set_number=000391set_number=000391&set_entry=000008&format=999 (20. maj 2011).

Drug Enforcement Agency. Dostopno prek: www.dea.gov (1. avgust 2011).

Drug Library. Dostopno prek: www.druglibrary.org/ (30. julij 2011).

Evropska Komisija. 2011. *European Commission to strengthen rules to fight dangerous new synthetic drugs*. Dostopno prek: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr> (17. avgust 2011).

Felbab-Brown, Vanda. 2009. Peacekeepers Among Poppies: Afghanistan, Illicit Economies and Intervention. *International Peacekeeping* 16 (1). Dostopno prek: <http://content.epnet.com.nukweb.nuk.uni.lj.si/pdf9/pdf/2009/IY5/01Feb09/36232500.pdf?T=P&P=AN&K=3623250&EbscoContent=dGJyMNLr40SeqLI4y9f3OLCmr0mep7dSrq64SrCWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGssEuwrK5KuePfgex%2BEu3q64A&D=sih> (20. maj 2011).

Francis, June N. P. in Gary A. Mauser. 2011. Collateral damage: the »War on Drugs«, and the Latin America and Caribbean region: policy recommendations for the Obama administration. *Policy Studies* 32 (2). Dostopno prek: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01442872.2010.544451> (20. maj 2011).

Friesendorf, Cornelius. 2006. Squeezing the balloon? United States Air Interdiction and the Restructuring of the South American Drug Industry in the 1990s. *Crime, Law & Social Change* (44). Dostopno prek: http://content.epnet.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/pdf17_20/pdf/2005/137X/07Apr05/18608151.pdf?T=P&P=AN&K=18608151&EbscoContent=dGJyMNHr7ESeprI40dVuOLCmr0mep7dSrq%2B4SrKWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGurkmuqbRIuePfgex%2BEu3q64A&D=poh (10. avgust 2011).

Fukumi, Sayaka. 2008. **Cocaine trafficking in Latin America: EU and US policy responses.** Hampshire: Ashgate Publishing Limited. Dostopno prek: Google Books.

Ghotbi, Nader in Tsuneo Tsukatani. 2007. The Economy of Opium and Heroin Production in Afghanistan and Its Impact on HIV Epidemiology in Central Asia. *Kyoto Institute of Economic Research* (635). Dostopno prek: <http://repository.kulib.kyoto-u.ac.jp/dspace/bitstream/2433/129549/1/DP635.pdf> (5. avgust 2011).

Global Commission on Drug Policy. 2011. *Report of the Global Commission on Drug Policy.* Dostopno prek: <http://www.globalcommissionondrugs.org/Report> (1. avgust 2011).

Goodhand, Jonathan. 2005. Frontiers and Wars: the Opium Economy in Afghanistan. *Journal of agrarian change* 5 (2). Dostopno prek: <http://web.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=3b398392-9e89-449e8-b304-f6298b63b9f7%40session-mgr12&vid=2&hid=11> (20. maj 2011).

Gootenberg, Paul. 2009. Blowback: The Mexican Drug Crisis. *NACLA Report on the Americas.* Dostopno prek: http://findarticles.com/p/articles/mi_go1653/is_201011/ai_n56828_8586/ (30. julij 2011).

Human Development Report Office 2011. *Reports.* Dostopno prek: <http://hdr.undp.org/en/reports/> (20. julij 2011).

Just Facts. 2009. *Rep. Engel's Western Hemisphere Drug Policy Commission v. Sen. Webb's Criminal Justice Commission.* Dostopno prek: <http://justf.org/blog/2009/05/06/rep-engels-western-hemisphere-drug-policy-commission-v-sen-webbs-criminal-justice-co> (5. avgust 2011).

Koehler, Jan in Christoph Zuercher. 2007. Statebuilding, Conflict and Narcotics in Afghanistan: The view from Below. *International Peacekeeping* 14 (1). Dostopno prek: <http://content.epnet.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ContentServer.asp?T=P&P=AN&K=24175862.EbscoContent=dGJyMNLr40SeqLI4y9f3OLCmr0mep7dSrq64SrCWx&ContentCustomer=dGJyMPGssEuwrK5KuePfgex%2BEu3q64A&D=sih> (20. maj 2011).

Lukšič, Igor. 1999. Droga kot politično razmerje. *Teorija in Praksa* 36 (5): 820-826.

McCoy, Alfred W. 2010. Can Anyone Pacify the World's Number One Narco-State? The Opium Wars in Afghanistan. *Asia-Pacific Journal* (13). Dostopno prek: <http://dikul.uni-lj.si.nukweb.nuk.uni> (20. maj 2011).

Mejia, Daniel. 2010a. Cocaine Production and Trafficking: What Do We Know? V *Innocent Bystanders: Developing Countries and the War on Drugs*, ur. Philip Keefer in Norman Loayza, 235-300. Dostopno prek: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2010/03/25/000333037_20100325005015/Rendered/PDF/536410PUB0Use0Only1.pdf (16. maj 2011).

--- 2010b. Evaluating Plan Colombia. V *Innocent Bystanders: Developing Countries and the War on Drugs*, ur. Philip Keefer in Norman Loayza, 135–164. Dostopno prek: http://wwwwds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2010/03/25/000333037_20100325005015/Rendered/PDF/536410PUB0Inno101Official0Use0Only1.pdf (16. maj 2011).

Latin American Commission on Drugs and Democracy. 2011. *Drugs And Democracy: Towards a Paradigm Shift*. Dostopno prek: <http://www.druglawreform.info/images/stories/documents/towards.pdf> (17. avgust 2011).

MMC RTVSLO. 2011. V Mehiki prijeli človeka, ki je ukazal umore 1500 ljudi, 1. avgust. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/svet/v-mehiki-prijeli-cloveka-ki-je-ukazal-umore-1-500-ljudi/263159> (1. avgust 2011).

Najmuddin, A. Shaikh. 2010. Obama's AfPak Strategy: Will it succeed in Afghanistan? *Asia-Pacific Review* 17 (1). Dostopno prek: http://content.epnet.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/pdf23_24/pdf/2010/35O/01May10/51253563.pdf?T=P&P=AN&K=51253563&EbscoContent=dGJyMNLr40SeqLI4y9f3OLCmr0mep7VSr624Sq6WxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGurkmuqbRIuePfgeyx%2BEu3q64A&D=poh (20. maj 2011).

Nathan, James A. 2009. Poppy Blues: The collapse of poppy eradication and the road ahead in Afghanistan. *Defense & Security Analysis* 25 (4). Dostopno prek: http://content.epnet.com.nuk.uni-lj.si/pdf23_24/pdf/2010/35O/01May10/51253563.pdf?T=P&P=AN&K=51253563&EbscoContent=dGJyMNLr40SeqLI4y9f3OLCmr0mep7VSr624Sq6WxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGurkmuqbRIuePfgeyx%2BEu3q64A&D=poh (20. maj 2011).

New York Times. 2007. Afghanistan's New Cash Crop, 4. november. Dostopno prek: <http://video.nytimes.com/video/2007/11/02/world/1194817111381/afghanistan-s-new-cash-crop.html> (30. julij 2011).

--- 2009. Mexico Legalizes Drug Possession, 21. september. Dostopno prek: <http://nytimes.com/2009/08/21/world/americas/21mexico.html> (15. avgust 2011).

O'Shaughnessy, Hugh. 2010. US waves white flag in disastrous 'war on drugs'. *The Independent*, 17. januar. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-waves-white-flag-in-disastrous-war-on-drugs-1870218.html> (17. januar 2010).

Paoli, Letizia, Irina Rabkov in Peter Reuter. 2007. Tajikistan: The rise of a narco-state. *Journal of Drug Issues* (4). Dostopno prek: <http://content.epnet.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ContentServer.asp?T=P&P=AN&K=28323901&EbscoContent=dGJyMNLr40SeqLI4y9f3OLCmr0mep7dSrQ64SrCWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGssEuwrK5KuePfgex%2BEu3q64A&D=sih> (20. maj 2011).

Olschner, Johannes. 2011. *Deadly adiction*. Dostopno prek: <http://content.epnet.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ContentServer.asp?TP&P=AN&K=57450424&EbscoContent=dGJyMNLr40SeqLI4y9f3OLCmr0mep7VSr624Sq6WxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGurkmuqbRiuePfgex%2BEu3q64A&D=poh> (20. maj 2011).

Pardo, Rafael. 2000. Colombia's two front war. *Foreign affairs* (79). Dostopno prek: <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=0&did=55436985&SrchMode=1&sid=2&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1306326094&clientId=38742> (16. maj 2011).

Reuters. 2009. Iran has 130.000 new drug addicts each year: report, 15. november. Dostopno prek: <http://www.reuters.com/article/2009/11/15/us-iran-drugs-idUSTRE5AE0Z020091115> (10. avgust).

--- 2010. Russia, Afghanistan agree to beef up heroin fight, 8. december. Dostopno prek: <http://in.reuters.com/article/2011/08/06/idINIndia-58651720110806> (10. avgust).

--- 2011. World fail Afghanistan despite spending billions – report, 6. avgust. Dostopno prek: <http://in.reuters.com/article/2011/08/06/idINIndia-58651720110806> (10. avgust).

Rodrigues Torres, Jose Henrique. 2009. Drug policy and the courts: a Brazilian experience. *Transnational institute: series on legislative reform of drug policies* (2). Dostopno prek: <http://www.tni.org/sites/www.tni.org/files/download/dlr2.pdf> (14. avgust 2011).

Rolles, Stephen. 2009. *After the war on drugs: Blueprint for regulation*. Dostopno prek: http://www.tdpf.org.uk/Transform_Drugs_Blueprint.pdf (16. maj 2011).

Schmidt, Farhana. 2010. From islamic warriors to drug lords: the evolution of the taliban insurgency. *Mediterranean Quarterly* 21 (2). Dostopno prek: <http://content.epnet.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ContentServer.asp?T=P&P=AN&K=51236405&> (20. maj 2011).

Shaikh, Najmuddin A. 2010. Obama's AfPak Strategy: Will it succeed in Afghanistan? *Asia-Pacific Review* (17). Dostopno prek: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13439006.2010.482758> (3. avgust 2011).

Sharpe, Kenneth. 2006. *Realpolitik or Imperial Hubris: The Latin American Drug War and US foreign policy in Iraq*. Dostopno prek: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0030438706000469> (16. maj 2011).

Sun Wyler, Liana. 2011. *International Drug Control Policy*. Dostopno prek: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34543.pdf> (17. avgust 2011).

Thoumi, Francisco E. 2010. Competitive Advantages in the Production and Trafficking of Coca-Cacaine and Opium-Heroin in Afghanistan and the Andean Countries. V *Innocent Bystanders: Developing Countries and the War on Drugs*, ur. Philip Keefer in Norman Loayza, 195-252. Dostopno prek: http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2010/03/25/000333037_20100325005015/Rendered/PDF/536410PUB0Inno101Official0Use0Only1.pdf (16. maj 2011).

Tickner, Arlene B. 2003. *Colombia and the United States: from counternarcotics to counterterrorism*. Dostopno prek: <http://www.currenthistory.com/Article.php?ID=117> (16. maj 2011).

Transparency International. 2011. *Corruption Perceptions Index 2010*. Dostopno prek: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results (17. julij 2011).

United Nations Office on Drugs and Crime. 2006. *World Drug Report 2006*. Dostopno prek: http://www.unodc.org/pdf/WDR_2006/wdr2006_volume1.pdf (1. avgust 2011).

--- 2007. *Fighting Corruption in Afghanistan. A Roadmap for Strategy and Action*. Dostopno prek: http://www.unodc.org/pdf/afg/anti_corruption_roadmap.pdf (1. avgust 2011).

--- 2008. *A Century of International Drug Control*. Dostopno prek: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/100_Years_of_Drug_Control.pdf (1. avgust 2011).

--- 2010. *World Drug Report 2010*. Dostopno prek: http://www.unodc.org/documents/wdr/World_Drug_Report_2010lo-res.pdf (1. avgust 2011).

--- 2011. *World Drug Report 2011*. Dostopno prek: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR2011/World_Drug_Report_2011_ebook.pdf (1. avgust 2011).

Veillette, Connie. 2005. *Plan Colombia: Progress Report*. Dostopno prek: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL32774.pdf> (20. maj 2011).

Xinhua. 2011. Iran calls for NATO support in fighting drug trafficking in Afghanistan, 20. julij. Dostopno prek: http://proquest.umi.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/pqdweb?did=2403871_131&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD (10. avgust 2011).